

De korte geschiedenis van de "Peelcentrale" in Limburg en Noord-Brabant

19 juli 1909 **Electriciteit in Noord-Brabant.**

5 Men schrijft d.d. 17 Juli aan "de Msbode."
Het heeft langen tijd geduurd eer eenige gemeente in deze provincie het aandurfde, eene electricische centrale te bouwen. 's Hertogenbosch, Tilburg, Breda, Roosendaal, Helmond doen het allen nog met een gasfabriek. Sommige gebruiken zelf wel electriciteit, doch leveren niet aan particulieren. Raamsdonk en Boxtel zijn, zoover
10 wij weten, de eenige gemeenten, die zich in het bezit van het nieuwe licht verheugen. Thans duiken van twee kanten geruchten op, die voorspellen, dat niet alleen de grootste gemeenten, maar de geheele provincie weldra d.i. binnen eenige jaren electrisch zal worden verlicht.
In Oostelijk-Noordbrabant moet zich reeds eene combinatie gevormd hebben, die zich
15 voorstelt N.-Limburg en N.-Brabant tot 's Hertogenbosch licht en kracht te leveren. Dit zou dan geschieden van uit Asten in de zogenaamde Peel, waar de ontwerpers eene allernieuwste ontdekking zouden benutten en het veen dienstbaar maken aan plannen. Verteld wordt, dat ook met de Griendtsveen Moslitter Compie, reeds onderhandelingen geopend zijn.
20 Doch ook het provinciaal bestuur schijnt groote plannen te koesteren. Althans in de volgende week zal waarschijnlijk in de Statenvergadering ter tafel komen het lijvige rapport van den Amsterdamschen ingenieur Verhoekx, waarin wordt uiteengezet hoe de provincie met oprichting eener (of van meerdere) electricische centrale(s) niet alléén verbetering kan brengen in de algemeene verlichting maar ook nog bovendien in haar
25 eigen financiën.
De exploitatie zou dan geschieden naar Engelschen trant en de provincie voor deze zaak, worden verdeeld in vakken, waar een centrale licht en kracht leveren kan. Wanneer men weet, dat zeer vele fabrieken in de provincie allang hebben uitgezien naar eenvoordeelige wijze ter aanschaffing van electriciteit en dat menig dorp
30 ontvolkt wordt, omdat de fabrieken slechts in de grootere plaatsen voldoende hulpmiddelen vinden, dan kan men niet anders dan hopen, dat in 't belang van het geheele gewest deze aangelegenheid spoedig afdoende worde geregeld, - zij het dan door eene maatschappij of door het doelbewuste provinciaal bestuur.

35 30 augustus 1909 **De electricische centrale.**

De raad der gemeente Asten besloot in zijne vergadering goed te keuren de transactie tusschen de Maatschappij van de Griendts-land Exploitatie te Griendtsveen van gepacht veen en de heeren J. Bakker c. s. te 's Hage alsook aan genoemde heeren eenige hectaren heidegrond te verkoopen voor het daarstellen der fabrieken enz., der
40 electricische centrale voor Noordbrabant en Limburg.

In eene vergadering van vertegenwoordiging van een twaalftal gemeenten rondom Eindhoven, in den R. K. Volksbond te Eindhoven gehouden, is besloten, dat de burgemeester van Woensel, de heer G. de Vries, een tweede bijeenkomst zal
45 uitschrijven en daarop eene commissie zal worden benoemd, welke de ontwerpvoorwaarden voor een eventueele concessie aan den heer Van Doorn, concessionaris der Electricische Peel Centrale, zal samenstellen.

31 augustus 1909 **Peel-Centrale.** - Te Eindhoven is eene vergadering gehouden, onder
50 leiding van den heer Bakker, namens de Maatschappij „Peel Centrale", tot het verkrijgen van eene Electricische Centrale, in de Meierij.
Besloten werd eene commissie te benoemen van burgemeesters, die de zaak zullen onderzoeken en de voorwaarden der concessie ontwerpen. Als voorzitter dier commissie werd gekozen de heer De Vries, burgemeester van Woensel.
55 In deze vergadering' waren ook aanwezig de heer Vincent van den Heuvel, lid der Tweede Kamer uit het district Eindhoven, alsmede een aantal burgemeesters en Raadsleden van gemeenten uit den omtrek.

2 september 1909 **De Electricische Centrale voor Midden-Limburg en Noord-Brabant.**

60 Met zeer veel genoegen zullen onze lezers vernemen, dat de oprichting van eene Electricische Centrale voor Midden-Limburg en Noord-Brabant wel verzekerd mag genoemd worden. reeds werden groote terreinen gelegen in de gemeente Asten langs het verbindingskanaal met de Z.-Willemsvaart, tot oprichting der Electricische Centrale aangekocht; en door medewerking van de heeren van der Griendt (bekend door de
65 exploitaties in het naar hem genoemde Griendtsveen) zal de nieuwe onderneming kunnen

beschikken over een voldoende veen voor eene tijdruimte van niet minder dan zestig jaren.

2 september 1909 **De Peelcentrale.**

70 Te Eindhoven is op initiatief der maatschappij "Peel Centrale" een vergadering
gehouden, waarin de mogelijkheid van electricische stroomlevering voor licht en
beweegkracht werd besproken. Vertegenwoordigd waren Tongelre, Heeze, Gestel, Stratum,
Woensel, Leende, Geldrop, Someren, Budel, Asten, Valkenswaard, Aarle-Rixtel en Beek
75 en Donk. Daar deze gemeenten juist den middenring voor het plan zullen vormen, werd
gevraagd of de burgemeesters wilden medewerken. Nadat op verzoek van het Kamerlid Van
den Heuvel nog besloten was eene commissie van drie leden te benoemen, werd de heer
De Vries, burgemeester van Woensel, tot voorzitter dier commissie gekozen.

19 oktober 1909 **Peel Centrale.**

80 Als een bewijs, hoe zeer de Maatschappij de Peel Centrale, tot levering van
electricischen stroom aan een gedeelte van Limburg en Noord-Brabant, overtuigd is
binnen betrekkelijk korten tijd hare Centrale in de Peel te kunnen oprichten, meldt
men ons, dat deze Maatschappij reeds gecontracteerd heeft voor de levering van den
85 electricischen stroom voor twee fabrieken te Helmond, één van de firma van Vlissingen
en een van de firma Diddens en van Asten. Daar deze fabrieken niet kunnen wachten tot
de Centrale in de Peel gereed is, en de Peel-Centrale bewijs wil leveren van hare
activiteit, zal zij in December van dit jaar gereed komen niet eene installatie te
Helmond, die over 700 paardenkrachten zal kunnen beschikken. De condities, waaraan
90 deze fabrieken den stroom zullen betrekken, zijn dezelfde als de Peel-Centrale aan de
gemeenten, die concessies hebben verleend, heeft aangeboden. N. K.

22 oktober 1909 De maatschappij "Peel Centrale" heeft overeenkomsten gesloten voor
stroomlevering aan de fabrieken van de heeren Van Vlissingen & Co., en Diddens & Van
Asten, te Helmond.

95 Wilt deze fabrieken echter niet kunnen wachten totdat de centrale in de Peel gereed
is, zal de maatschappij reeds in December gereedkomen met een installatie te Helmond,
welke zal kunnen beschikken over 700 paardenkrachten.

22 oktober 1909 **Een hoogst belangrijke kwestie voor de belastingbetalende
100 ingezetenen van Tilburg.**

Zooals onze lezers kunnen weten, werd in de Raadsvergadering van 4 October jl. op
voorstel van den heer Arts besloten de rapporten prof. van Swaay en der Commissie, in
zake de oprichting eener Electricische Centrale te Tilburg, ter beoordeeling te zenden
aan de Mij. Peel Centrale, door welke Maatschappij concessie wordt gevraagd tot het
105 leveren van stroom in de gemeente Tilburg.

Het volgende schrijven werd door genoemde Mij., gericht aan Burgemeester en
Wethouders van Tilburg.

Edelachtbare Heeren,

110 In antwoord op Uwe geëerde missive van 5 October ll. en in vervolg op ons schrijven
van 12 October hebben wij de eer U mede te deelen, dat het ons niet wenschelijk
voorkomt met Uwe commissie in discussie te treden over het resultaat waartoe zij in
haar rapport van 10 Aug. ll. komt.

115 Toen wij nl. over onze eerste voorstellen een onderhoud aan de commissie hebben
aangevraagd, deelde de heer Diepen ons persoonlijk mede, dat hij dat een onderhoud
als zijnde toch onvruchtbaar onnoodig achtte, en mochten wij slechts door de
welwillende bemiddeling van den Burgemeester tot het gevraagde onderhoud geraken,
terwijl elk onderhoud, - na indiening van het tweede rapport van Prof. van Swaay,
niet tegenstaande het groote belang daaraan verbonden, geheel uitbleef en ook inzage
dier stukken ons werd onthouden.

120 Wat nu de cijfers van Prof. van Swaay betreft, achten wij het onvruchtbaar, in
tegenbecijfering te treden, zoolang de opdracht aan hem verstrekt, hem verhindert,
met wat wij in de hoogste mate het algemeen belang van de Gemeente en vooral ook van
haar ingezetenen achten, rekening te houden.

125 Volgens blz. 14 van zijn laatste nota werd hem te verstaan gegeven dat vooral niet te
veel rekening met de groot-industrie mocht worden gehouden.

Een juiste vergelijking van de kosten per eenheid bij eigen bedrijf of bij
aansluiting aan de Peel-Centrale zou echter alleen dan mogelijk zijn wanneer U of een
voor de groot-industrie passend ontwerp liet maken, of U tevreden zoudt stellen met
een advies omtrent de belangen voor de groot-industrie bij aansluiting aan de Peel-
130 Centrale.

Voor bespoediging der afhandeling zou het laatste Daar onze bescheiden meening wel te verkiezen zijn, temeer, wijl onze heeren Van Dooren en Roll te Nederweert met Prof. van Swaay hierover eene bespreking hadden, en het onomwonden oordeel door Uwen adviseur toen reeds uitgesproken werd, dat indien ook aan de stroomlevering aan de groot-industrie waarde werd gehecht, hij aansluiting aan de Peel-Centrale yerkieslijk achtte.

Door aansluiting aan de Peel-Centrale zal het mogelijk zijn de groot-industrie vanaf den aanvang te bedienen, waarvan het onmiddellijk gevolg is dat de stroomprijs door de Gemeente te betalen, voor de groot-industrie, klein-industrie en licht ten minste 1.5 ct. lager zal zijn dan bij eene Gemeente centrale, welke jaarlijks 6 millioen eenheden KW produceert, en nu zal daardoor de Gemeente ook in staat zijn, in de eerste plaats hare afnemers te bevoordeelen door aan de klein-industrie den stroom, 1.6 ct. per eenheid minder te leveren, welke 1.6 ct. bijna 25 pCt. der totale stroomkosten zullen bedragen, zonder dat de Gemeente zichzelf daardoor ook slechts eenigszins benadeelt.

Wij moeten toegeven, dat waar de Gemeente nu de geheele distributie van den stroom in eigen beheer wenscht te nemen, de posten voor salarissen, loonen enz., genoemd op blad 15 in meergenoemde nota, en welke in het 8e jaar f7300.- bedragen, ten haren laste komen, hetgeen bij een debiet van 6.010.000 eenheden 0.12 ct. per eenheid beteekent.

De van de Peel-Centrale gekochte eenheid rekenden we voor, dat inclusieve een zeer groote annuïteit 3.76 ct. zou kosten, nemen we na het totale rendement op 75 pCt. aan, dan wordt dit per afgeleverde eenheid $3.76:0.75$ maakt 5.01 ct. dit vermeerderd met bovenberekende 0.12 ct. per eenheid aan salarissen, loonen, enz. dus 5.13 ct. Daar wij moeilijk vooruit kunnen bepalen, tot welke productiekosten Prof. van Swaay zal kunnen komen in zijn rapport over een centrale die 6 millioen eenh. aflevert, hebben wij de statistiek der Vereinigung der Elektr. Werke ter hand genomen, welke aantoon, dat in vergelijking met andere stedelijke centrales die in den Haag zeer goedkoop gebouwd is en zeer voordeelig geëxploiteerd wordt. Deze centrale had bij een debiet van bijna 6 millioen eenheden volgens Jaarverslag 1907 een totale bedrijfskosten van f198.730 of 3.36 ct. per eenheid. Aan rente en afschrijving geeft het zelfde jaarverslag f199.440 of 3.36 ct. per eenheid. De totale zelfkostenprijs is dus 6.72 ct. dus 1.59 ct. per eenheid of rond 24 pCt. hooger dan onze aanbieding. Ten bewijze dat ons inzicht aangaande de stroomlevering aan de groot-industrie het juiste is, willen, wij U mededeelen, dat door ons onlangs reeds werd opgedragen aan de firma Brown Boveri & Co. de levering van een turbogenerator van 400 KW, welke in December te Helmond in bedrijf moet zijn, ten einde aan de meest urgente der aanvragen waaronder de firma's van Vlissingen & Co. en Diddens & Van Asten, beiden groot-industrieelen provisorisch te kunnen voldoen. Met deze aansluitingen hebben wij gecontracteerd geheel volgens de ook aan U aangeboden tarieven.

Uit een en ander blijkt, dat onze voorstellen voordeliger voor de Gemeente en hare ingezetenen zijn, dat het bouwen eener eigen centrale, en handhaven wij mitsdien onze concessie-aanvraag van 27 Juli 1909, met volste vertrouwen, dat Uw Raad op die voorwaarde de concessie zal verleen.

Mocht er door Uw College of Uwen Raad waarde aan worden gehecht dat wij, door cijfers genomen uit de daartoe bestaande statistiek, dos gegrond op resultaten in de praotgk verkregen, de juistheid onzer bewerkingen in eene bijeenkomst te Tilburg persoonlijk nader toelichten, dan verklaren wij ons daartoe ten allen tgde gaarne bereid. Met verschuldigde hoogachting hebben wij de eer te zijn

Van Uw College de dienstv. dien.
Mij. PEEL-CENTRALE.

Wij stellen ons voor op deze voor Tilburg zoo belangrijke zaak in een onzer volgende nummers terug te komen.

29 oktober 1909 **OPRICHTING eener Gemeentelijke Electriche fabriek te Tilburg, of levering van stroom aan de Gemeente door de Maatschappij Peel-Centrale?**

Ziedaar eene hoogst gewichtige vraag waarop het niet gemakkelijk valt een onmiddellijk antwoord te geven.

Hoogst gewichtig, omdat daaraan voor de Gemeente groote financieele belangen zijn verbonden, moeilijk te beantwoorden, omdat nog te weinig positieve gegevens ten dienste staan om een beslist oordeel te kunnen uitspreken.

Wij moeten ons daarom tot eene vergelijkende beschouwing bepalen.

De vereenigde Commissiën voor gas en electriciteit brachten in Juni jl. een rapport uit aan B. en W. in zake de stichting eener electriche centrale en de uitbreiding der gasfabriek.

In dit rapport wordt vooropgesteld, dat deze commissiën, wat systeem, aanleg en kostenberekening betreft, geheel zijn afgegaan op de rapporten van prof. Van Swaaij en den directeur der gasfabriek.

- 200 Desniettemin kwamen de aansluitwaarden en verbruikscijfers door prof. Van Swaaij gebaseerd op resultaten in andere plaatsen verkregen, meer speciaal betreffende het te verwachten motorenverbruik, de commissie in *aanmerkelijk te hoog* voor en was door den ontwerper naar hare meening geen voldoende rekening gehouden met de lage gasprijzen hier ter stede, noch niet het belangrijk getal gasmotoren ten dienste der klein-industrie.
- 205 En wat de finantieele uitkomsten van het electriciteitsbedrijf betreffen, wenschen de commissiën mede te deelen, dat, niettegenstaande de door den heer Van Swaaij samengestelde rentabiliteits-rekeningen niet onvoorwaardelijk door hare meerderheid worden gedeeld, zij anderzijds toch de overtuiging wegdragen, dat het bedrijf binnen enkele jaren zich zelve zal dekken om daarna vermoedelijk eene steeds stijgende bron van inkomsten te worden voor het gemeentelijk budget.
- 210 Naar het oordeel der commissiën, aldus lezen wij in haar rapport, kan derhalve de vraag of de stichting eener electriciteitsfabriek geacht kan worden te zijn in het belang van Tilburg, ten volle bevestigend worden beantwoord.
- 215 Resumeerende, stellen de commissiën den Raad voor over te gaan tot de stichting eene gemeentelijke electriciteitsfabriek enz. waarvoor volgens prof. Van Swaaij noodig geacht wordt een bedrag van rond f 330,000.
- In zijne nota zet prof. van Swaay de voor- en de nadeelen van eigen exploitatie uiteen.
- 220 Z.H.G. erkent daarin, dat het, zelfs indien eene gemeente groot genoeg is en industrie genoeg bezit om zelf met succes eene centrale te exploiteeren, het toch aanbeveling kan verdienen aan te sluiten aan een hoogspanningscentrale, (zooals de Peel-centrale) in de eerste plaats indien daardoor de kostende prijs per eenheid minder zou bedragen dan bij exploitatie van een eigen centrale, doch ook, al ware zulks niet het geval, indien Men bereid is ter wille van het algemeen belang een offer te brengen. Tegenover het nadeel dat de gemeente door een dergelijke aansluiting een deel harer onafhankelijkheid prijs geeft, aldus prof. v. S., staat het voordeel dat men geen bedrijfsrisico heeft en dat de capaciteit van het onderstation in veel korteren tijd kan worden verhoogd, dan zulks met de eigen centrale het geval is.
- 225 Professor van Swaay berekent verder de bedrijfsresultaten bij aansluiting bij de Peel-centrale tegenover die van eigen centrale. Voor onze beschouwing kunnen wij volstaan met hier alleen zijn conclusie weer te geven, al zou er, naar onze meening, op deze berekening wel iets af te dingen zijn.
- 230 Wij bepalen ons derhalve tot de vermelding dat prof. v. S., in een verzamelstaat concludeert, dat de winst in 15 jaar bij aansluiting aan de Peel-centrale voor de gemeente zou bedragen f146767- en f520765- bij eigen centrale. Tegenover deze nota, welke, zooals bekend, ter beoordeeling werd gezonden aan de Mij. Peel-centrale, wordt door deze laatste in een schrijven aan B. en W. (opgenomen in ons nummer van 22 October) betoogd en door cijfers, ontleend aan de statistiek der Vereinigung der
- 235 Elektrizitatswerke aangetoond, dat eene aansluiting aan de Peel-centrale 1.59 ct. per eenheid of 24 pct. voordeliger zal zijn voor de gemeente dan bij eigen bedrijf. Het is ons thans niet mogelijk de becijferingen van prof. Van Swaaij, noch die der Mij Peel-centrale aan een grondig onderzoek te onderwerpen, om reden ons, zooals wij hierboven schreven, daartoe te weinig positive gegevens ten dienste staan, toch
- 240 meenen wij enkele bemerkingen te moeten maken.
- In de eerste plaats achten wij de conclusie der commissiën uit den gemeenteraad, waar zij, alleen afgaande op de rapporten van prof. Van S., en diens cijfers, haar, wat aansluitwaarden en verbruik betreft, *aanmerkelijk te hoog* voorkomen en zijne samengestelde rentabiliteits-rekeningen niet onvoorwaardelijk door hare meerderheid
- 245 worden gedeeld (sic), nog al gewaagd. Ook ons komen die cijfers, waarop prof. Van Swaay zijn winst van f520,765 grondvest, niet onaanvechtbaar voor.
- Om maar iets te noemen, vinden wij dat Z.H.G. voor aanlegkapitaal eener Centrale van voldoende capaciteit voor Tilburg berekent f 330,000.-
- 250 Nu hebben wij ons de moeite getroost in de statistiek der Vereeniging van Electriciteitswerken, te Dortmund verschenen in 1908, een met veel zorg door eene commissie van directeuren samengesteld werk, waarin de kosten en resultaten van niet minder dan 283 centrales worden gevonden, eens na te slaan hoeveel zool de aanlegkosten bedroegen van verschillende inrichtingen.
- 255 De grootste daarin voorkomende is die van Weenen met 2 millioen inwoners, deze inrichting kostte ruim 32 millioen gulden.
- 260 De kleinste die van Krummhübel met 900 inwoners kostte f57.237.

Ten einde eene vergelijking mogelijk te maken, laten wij hier volgen de opgaven van de vijf volgende steden:

Kosten der centrale.

265	Mülheim 52000 inwoners	f	885.198
	Bonn 57000	"	-1.221.018
	Arnhem 63113	"	- 693.358
	Haarlem 70000	"	- 628.199
	Groningen 74000	"	- 577.752

270 Voor heden willen wij ons er toe bepalen den heeren leden van den Gemeenteraad in overweging te geven er nog eens over te denken, vóórdat zij tot de oprichting eener gemeentelijke electriciteits-inrichting besluiten. Wanneer men de voordeden door de gemeente te behalen met eigen exploitatie als een lokkend spiegel voor de oogen laat schemeren, mag niet worden vergeten, dat wanneer de consumeerende gemeentenaren aan 275 zulke gemeenteexploitatie meer geld moeten betalen dan aan een vreemde maatschappij, de gemeente snijdt in- haar eigen vleesch. Want de gemeente is tenslotte niets dan de gemeenschap der burgers, en wanneer dezen onrecht wordt gedaan, voelt dat de geheele gemeente, zelfs wanneer de „Gemeente" dat onrecht zou bedrijven.

280 Onze meening is, dat niet genoeg licht kan worden ontstoken en men op het oordeel van Prof. van Swaay, die bovendien in de practijk der electriciteits-branche tot nog toe niet werkzaam was, alleen niet mag afgaan; beslist gewenscht achten wij het, dat het aanbod der heeren van de Maatschappij Peel-Centrale, die zich bereid hebben verklaard persoonlijk te Tilburg de juistheid hunner beweringen, gegrond op resultaten door de 285 practijk verkregen, te komen toelichten, niet worde afgewezen. Slechts zouden wij daarbij in overweging willen geven dat de eventueel te beleggen vergadering, ook toegankelijk werd gesteld voor belangstellende ingezetenen.

15 november 1909 **De elektrische Peeloentrale.**

290 De Raad der gemeente Asten besloot in zijne Donderdag gehouden vergadering, het besluit, indertijd genomen tot verkoop van grond en de transactie van verkocht veen aan de Maatschappij van de Griendsveen Landexploitatie over te doen gaan aan de heeren Jos. J. Van Dooren c. s., voor de voorloopige Electricische Peelcentrale, in te trekken en af wachten totdat onderzoek en concessie door het hogere college is afgelopen en de concessie is verleend.

295 22 november 1909 **Peel-Centrale.**

Men meldt uit Venlo:

300 Naar wij vernemen heeft de raadscommissie, belast met het onderzoek naar de eventueele levering van electriciteit gerapporteerd, dat het wenschelijk en voordeelig is voor de inwoners, electriciteit voor licht en kracht te betrekken... De gemeente zelf zou eveneens ffinciëel voordeel hebben. De commissie adviseert tot aansluiting bij een particuliere centrale in casu bij de Peel-Centrale. Zij is tegen het oprichten eener eigen centrale Het contract met de Peel-Centrale zou voor 30 305 jaren moeten gesloten worden.

24 december 1909 **De Electricische Centrale in de Gemeente Tilburg.**

En nu de electricische kracht:

310 De heeren Bakker c.s. rekenen ons voor dat bij aansluiting van 3500 P. K. de K. W. U. aan de gemeente kost, incl. verlies, administratie, rente en afschrijving op het stedelijke net enz. f5.13 per K. W. U. of ruim f3.77 per K. P. U.

Hierbij werd de post salaris, loonen, enz. door de heeren Bakker c.s. berekend naar het door prof. Van Swaay aangegeven bedrag voor het 8e bedrijfsjaar, maar gedeeld door 6.000.000, terwijl het geraamde bedrag betrekking had op ruim 1.000.000 eenheden.

315 Prof. Van Swaay heeft er in zijne nota reeds op gewezen, dat de heeren Bakker c.s. meer de fout hebben begaan, te veel naar eigen voordeel te rekenen. Wij stappen hier echter overheen.

320 Het resultaat der vergelijking is dus, dat 1 P. K. door de groot-industrie zelf geproduceerd haar 1.95 cent kost, terwijl van de Peelcentrale betrokken de kostprijs voor de gemeente bedraagt (zonder winst) 3.77 cent.

Wij moeten er echter de bijzondere aandacht op vestigen, dat deze kostprijs alleen verkregen wordt bij aansluiting van 3500 P. K. der groot-industrie.

De heeren Bakker c.s. rekenen dan ook zelf, dat deze afname eerst in het 8e jaar zal bereikt worden.

325 Intusschen komt de prijs der Peelcentrale dus zooveel hooger.

Stel n.l. dat na het 3e jaar de groot-industrie 500 P. K. heeft aangesloten, dan geeft dit volgens berekening der heeren bakker c.,s. $2000 \times 500 \times 736 / 1000 = 736000$ KWU

- Voor licht en kleinkracht recht prof. Van Swaay 525000 K.W.U. dus samen 1261000 K.W.U.
- 330 Deze kosten bij de Peel-centrale volgens hare laatste aanbieding 4.74 per K.W.U. aan de grens of 6.32 cent per K.W.U. verlies inbegrepen. Hierbij komt nog ten laste der gemeente, voor distributie, administratie, enz. c.a. 2.49 cent per K.W.U. (in het 10e jaar rekent prof. Van Swaay bij een verkoop van 1145000 K.W.U. de bijkomende kosten op 2.52 cent per K.W.U. zoodat de kostprijs der
- 335 K.W.U., zonder eenige winst aan de gemeente alsdan kost 8.72 cent per K.W.U., of omgezet in P.K.U. 6.42 cent per P.K.U.
- Waar dus de kostprijs aan de gemeente van een P.K.U., wanneer deze van de Peel-centrale betrokken wordt, in den beginne reeds 4.77 cent, en zelfs bij eene
- 340 aansluiting van 3500 P.K. der groot-industrie nog 1.82 cent hooger bedraagt dan diezelfde groot-industrie ze zelf kan produceeren, daar lijkt het Uwe commissie toch onverklaarbaar, hoe men op eene dergelijke afname kan rekenen. Bovendien wil Uwe commissie er nog op wijzen, dat de heeren bakker c.s. vergeten hebben duidelijk te maken dat, aannemende dat werkelijk de groot-industrie zich zou
- 345 aansluiten in de mate als door hen wordt verondersteld, dit toch alleen mogelijk zou zijn door van den beginne af de tarieven zoo laag mogelijk te stellen, zoodat die aansluiting alleen zou kunnen verkregen worden door beduidend onder den kostprijs aan de groot-industrie te leveren.
- Zeer zeker zou dan van bevoorrechting der groot-industrie kunnen gesproken worden, terwijl het groote deficit, dat onvermijdelijk het gevolg moet wezen, door de
- 350 Tilburgsche belastingbetalers kon worden gedekt. Terecht kon de Redactie van de Nieuwe Tilburgsche Courant boven het schrijven der heeren Bakker c.s. van 19 October jl. met vette letters plaatsen: "Een hoogst belangrijke kwestie voor de belastingbetalende ingezetenen van Tilburg".
- Waar Uwe commissie zich baseerde op bovenstaande berekeningen, de mogelijkheid eener
- 355 aansluitwaarde der groot-industrie van 3500 P.K. bij de tarieven der Peel-centrale eenvoudig verwerpt, komt het haar onnoodig voor, een voor de groot-industrie passend onderwerp te doen maken, maar verwijst naar de nota van prof. Van Swaay, diehierbij is gevoegd.
- Waar de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat door de heeren Bakker c.s. nog zou
- 360 worden beweerd, dat hunne groote verwachtingen van de groot-industrie waren gebaseerd op hun oorspronkelijk plan om de groot-industrie zelf te bedienen, wil Uwe commissie nog aantoonen, dat deze speciale tarieven de groot-industrie evenmin aanleiding zullen geven de stoomkracht in electricische om te zetten.
- Immers, wanneer men berekent voor een gemiddelde inrichting der groot-industrie: 75
- 365 P.K. bij 3000 belastinguren, dan krijgs men dus eene jaarlijkszhe afname van $75 \times 3000 \times 739 / 1000 = 165600$ K. W. U. welke volgens het speciale tarief voor de groot-industrie van 3 Juli jl. hoogstens zouden kosten gemiddeld 5.90 cent per K.W.U., minus 20 pCt. korting voor 3000 bedrijfsuren, dus 4.72 cent per K.W.U., of ruim 3.47 cent per P.K.U.
- 370 Een dergelijke direct aangesloten industrie betaalt dus haar stroom, betrokken van de Peelcentrale, 3.47 per K.P.U., terwijl zij de P.K.U. kan produceeren voor 1.95 cent. Per jaar berekend, komt dit hierop neer, dat eene dergelijke middelmatige fabriek, wanneer zij geheel haar bedrijf electrisch zou inrichten, en den stroom der Peel-centrale, berekend volgens de tarieven van 3 Juli jl., zou betrekken, per jaar
- 375 f3425.92 meer zou uitgeven, dan haar stoombedrijf nu kost. Weliswaar plaatst de Peel-centrale bij deze tarieven het woordje "hoogstens", zoodat het mogelijk is, dat de Peel-centrale lagere tarieven zou berekenen. Bij concessieverleening is de gemeente echter aan de vastgestelde maximum-cijfers gebonden, zoodat wij ook hierop onze vergelijkende berekeningen moeten baseeren.
- 380 Betreffende het advies omtrent de belangen voor de groot-industrie en het door onzen adviseur te Nederweert gesprokene, zullen wij prof. Van Swaay zelf aan het woord laten.
- (Wordt vervolgd).
- 385 27 december 1909 **De Electriche Centrale in de Gemeente Tilburg.** Verder maken de heeren Bakker c.s. nog een vergelijking tusschen hunne aanbieding en den kostprijs van den stroom te 's Gravenhage. De Centrale te 's Gravenhage produceerde in 1907 bijna 6 millioen K. W. U. terwijl de
- 390 afname van Tilburg door de heeren Bakker c. s. eveneens op 6 millioen K. W. U. geschat wordt. Het komt Uwe commissie voor, dat deze gelijkstelling van de Residentie met hare 254000 inwoners en het eenvoudige Tilburg met zijne 50000 inwoners voldoende aantoont, dat de raming der heeren Bakker c.s. niet au serieux kan genomen worden.

Uwe commissie wenscht ook geene vergelijking tusschen de Tilburgsche centrale en de centrale van 's Gravenhage, maar tusschen de Peelcentrale en een event. te Tilburg op te richten centrale.

En dan geven de cijfers van prof. Van Swaay aan, dat na 15 jaar, zonder te rekenen op belangrijke aansluiting der groot-industrie de stroom, betrokken van de Peelcentrale zal kosten 7.90 ct. per K. W. U. terwijl deze bij eigen centrale komt op 5.33 ct. per K. W. U. of een verschil van 2.57 ct. per K. W. U. in het nadeel der Peelcentrale.

Prof. Van Swaay rekent ons dan ook voor, dat door bij de Peelcentrale aan te sluiten de gemeente reeds de eerste 15 jaren een nadeel zou hebben van f374000 en deze cijfers zijn door de heeren Bakker c.s. allerminst weerlegd.

Nemen wij echter een oogenblik aan, dat de mogelijkheid bestaat, dat met behulp der groot-industrie 6 miljoen eenheden zouden noodig zijn, dan kost alsdan de K. W. U. der Peelcentrale 5.13 cent en die der eigen centrale, volgens een globaal taxaat van prof. Van Swaay, misschien niet de helft van 6.27 cent; nemen wij echter twee derde 4.18 cent of een verschil van 0.95 cent per K.W.U., hetgeen bij 6 miljoen K. W. U. een jaarlijksch verschil maakt van f57000.-

28 december 1909 **De Electricische Centrale in de Gemeente Tilburg.**

Nota betreffende het schrijven door de Maatschappij Peel-Centrale gericht aan Burgemeester en Wethouders.

Met betrekking tot boven vermeld schrijven heb ik de eer het volgende onder Uwe aandacht te brengen.

Dat door mij bij eene bespreking met de heeren Van Dooren en Roll te Nederweert zou gezegd zijn "dat aansluiting van de Peel-centrale door mij verkieslijk werd geacht, indien aan de stroomlevering voor de groot-industrie waarde werd gehecht" moet ik beslist ontkennen; deze zinsnede kan door mij in verband met Tilburg zeker niet gebezigd zijn, doch het gesprek liep ook niet over Tilburg doch over Helmond. Voorts acht ik het zeer onvruchtbaar om argumenten te willen ontleenen aan particuliere gesprekken, ik zal dan ook het voorbeeld der heeren Bakker c.s. niet volgen, ofschoon het bij uit de gehouden besprekingen niet moeilijk zou vallen een en ander te berde te brengen, waarmede ik mijn voordeel kon doen.

Ik bepaal mij derhalve tot de besprekingen, waaruit de Maatschappij Peel-Centrale concludeert, dat bij eigen centrale en een debiet van 6 miljoen eenheden, waarvan 5 miljoen alleen voor de groot-industrie de kostprijs per eenheid 24 pCt. hooger zal zijn, dan bij aansluiting aan de Peel-Centrale, een en ander gebaseerd op de statistieke gegevens van de Centrale te 's Hage over 1907. Ik zal U mij baseerende op dezelfde statistiek juist het tegendeel bewijzen.

Het electricische bedrijf der centrale te 's Hage moet men in 2 deelen splitsen, immers voor licht en kracht wordt geleverd draaistroom (3000 volt primair) en voor het trambedrijf gelijkstroom van 600 volt, een geheel andere stroomsoort dus, waarvoor afzonderlijke machines noodig zijn, het is dus als 't ware eene dubbele centrale. In 1907 werden nuttig afgeleverd:

1590300 eenheden voor licht) draaistroom
210444 eenheden voor kracht)
3567034 eenheden voor tram, gelijkstroom.

Hieruit ziet men dat het draaistroomgedeelte alles behalve gunstig belast was, ongeveer zeven maal meer licht dan kracht, dus bijna geen dagbelasting voor de draaistroommachines. Vergelijken we daarmede den toestand die in de Tilburgsche centrale zou heerschen bij 6 miljoen eenheden debiet, waarvan 5 miljoen voor de groot-industrie met 2000-3000 volle belastinguren, terwijl van 't overige miljoen eenheden zeker 600.000 voor klein kracht bestemd zijn, dan volgt daar onmiddellijk uit, dat deze centrale enorm veel gunstiger belast zou worden dan die in den Haag dat we dus m.a.w. die 6 miljoen eenheden met een veel kleiner machinevermogen zouden kunnen leveren dan in den Haag het geval was.

Waar we nu bovendien slechts ééne stroomsoort zouden leveren wordt de centrale veel kleiner en eenvoudiger te bedienen, er is derhalve minder personeel noodig, dus minder aan salarissen en loonen uit te betalen, terwijl we verder in Tilburg met 2 ploegen werken en de loonstandaard aanmerkelijk lager is. De directe bedrijfskosten, die in 1907 te 's Hage 3.36 cent per afgeleverde eenheid bedroegen, zouden hier in verband met de genoemde factoren stellig lager zijn b.v. 3 cent (ik zal straks bewijzen dat het nog aanmerkelijk minder is) doch ik wil eerst de vergelijking met 's Hage voltooien. Naast de directe bedrijfskosten staan de indirecte d.w.z. rente en afschrijving van het kapitaal. De centrale te 's Gravenhage stond in 1907 te boek voor f2.600000, vandaar f199.440 aan rente en afschrijving of 3.36 cent per eenheid en dat zou nu volgens de Maatschappij Peelcentrale in Tilburg ook zoo zijn. Het is

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

460 echter gemakkelijk in te zien dat de centrale Tilburg voor 6 miljoen éenheden in de
verste verte dit bedrag niet zou kosten; immers:
1o. zou men gen f40.000 voor bouwterrein behoeven uit te geven;
2o. zou de centrale veel kleiner en heel wat eenvoudiger kunnen zijn, ik merk hierbij
op dat elleen het gebouw der centrale in den Haag meer dan één half miljoen heeft
465 gekost;
3o. zouden geen kostbare kolentransportinrichtingen noodig zijn;
4o. zou het kabelnet van veel geringer omvang zijn, het net te 's Gravenhage was in
eersten aanleg reeds op een miljoen begroot.
Als ik zeer ruim schat, kom ik voor Tilburg voor een centrale van die capaciteit
470 hoogstens tot f880.000 met inbegrip van het kabelnet. Dit cijfer ontleen ik aan de
volgende becijfering:
De Maatschappij Peelcentrale heeft bij kostenberekening eene annuïteit aangenomen van
0.5 cent per éenheid, hetgeen dus beteekent dat rente en afschrijving van kabelnet en
475 onderstation, indien de stroom van haar werd betrokken, bij een debiet van 6 miljoen
éenheden f30.000 zou bedragen, nemen we 7.5 pCt. voor rente en afschrijving dan
vertegenwoordigt dit dus een kapitaal van f400.000, trekken we hier af f30.000 voor
het onderstation dan houden we f370.000 over als aanlegkapitaal voor het kabelnet
zoals de Maatschappij Peelcentrale zich dit had voorgesteld om 6 miljoen éenheden
te kunnen distribueeren. Dit cijfer moeten we voor het kabelnet aanhouden, omdat we
480 anders geen zuivere vergelijking krijgen met de opgaven der Maatschappij
Peelcentrale.
Wat de kosten der centrale zelf betreft merk ik op, dat bij de vooropgestelde
gunstige belasting drie turbogeneratoren van 1500 K. W. ieder, waarvan één reserve,
ruimschoots in staat zijn de 6 miljoen éenheden te leveren, terwijl 4
485 waterpijpketels van 500 vierk. M. verwarmingsoppervlak den benodigden stoom
gemakkelijk kunnen voortbrengen.
In verband hiermede zullen de aanlegkosten bedragen:

het gebouw	f110000
3 turbogeneratoren à 1500 K. W. compleet	-240000
490 schakelinrichting	- 15000
4 ketels à 500 vierk. M.	- 80000
overige inrichtingen te zamen	<u>- 65000</u>
	Totaal f510000
	Kabelnet <u>f370000</u>
	f880000

495 7.5 pCt rente en afschrijving geeft f66000 of per afgeleverde éenheid 1.1 cent
hierbij gevoegd de 3 cent van de directe bedrijfskosten geeft een totale kostprijs
van 4.1 cent tegen 5.13 bij aansluiting aan de Peelcentrale of ruim 20 pCt. minder.
Ter loops merk ik nog even op dat het cijfer 5.13 ct. niet geheel juist is.
500 Salarissen, loonen komen volgens mijne berekening in het 8e jaar op f7300 en dan voor
1 miljoen eenheden niet voor 6 miljoen, we kunnen dus veilig aannemen dat in het
laatste geval die post minstens f12000 zal bedragen of 0.2 per eenheid in plaats van
0.12; het cijfer 5.13 zou dus 5.21 moeten zijn.
Men ziet hieruit, dat een oordeelkundige vergelijking van cijfers tot het
505 tegenovergestelde resultaat leidt als waartoe de Maatschappij Peelcentrale bij hare
beschouwingen komt.
Om U echter te doen zien hoe onjuist en onlogisch het is, bedrijfsresultaten van
andere plaatsen zonder meer ergens te gaan toepassen, zal ik nu een afzonderlijke
exploitatie-rekening opmaken in overeenstemming met den toestand die werkelijk op zou
510 treden, als Tilburg een eigen centrale kon bouwen en exploiteeren met het schitterend
debiet door de Maatschappij Peelcentrale aangenomen; met opzet ga ik daarbij niet
zuinig te werk.
Raming der directe bedrijfskosten
a Salarissen en loonen.

515 1 Directeur	-4000
1 adjunct-directeur	-2000
1 boekhouder	-1200
1 klerk-teekenaar	- 800
1 chef-machinist	-1200
520 1 2e machinist	-1000
2 hulp-machinisten	-1600
1 chef monteur-instrumentmaker	-1200
2 monteurs	-1600
2 stokers	-1400
525 2 hulpstokers	-1200

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

2 werklieden	-1000
	f18200
b. Olie en poetsmateriaal en diverse verbruiksartikelen	- 4000
c. onderhoud centrale en kabelnet	-10000
530 d. Suppletie water en onvoorziene uitgaven	- <u>3800</u>
	f38000

Rekenen we het brandstofverbruik op 1.5 K.G. per opgewekte eenheid (in den Haag was het 1.25) of 2 K.G. per nuttige eenheid dan hebben we bij 6 miljoen eenheden 12000 ton brandstof, aannemende dat het cokesgruis der gasfabrieken nu lang niet toereikend is, stellen we de prijs per ton op f8, geeft dus aan kolen f96000.

535 Bijgevolg de totale exploitatiekosten zeer ruim berekend f132000 of 2.2 cent per éénheid, hierbij gevoegd de 1.1 cent geeft een kostprijs van 3.3. cent per een-
[voor rente en afschrijving van f880.000] heid tegen 5.13 cent bij aansluiting aan de
540 Peelcentrale uitmakende een verschil van f109800 per jaar in het voordeel van eigen exploitatie.

Welke een weelde zou het voor de gemeente Tilburg zijn, zulk een centrale te mogen bezitten!

Men ziet uit deze berekening ten duidelijkste hoe laag de kostprijs wordt als men gaat werken met zulke abnormaal gunstige belastingen als de Maatschappij Peelcentrale
545 zich voorstelt.

Nadere toelichting zal wel overbodig zijn.
Wordt vervolgd.

29 december 1909 **De Electricische Centrale in de Gemeente Tilburg.**

550 Ten slotte meen ik nog het volgende onder uwe aandacht te moeten brengen.
Door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant is thans eene commissie ingesteld om het vraagstuk der stroomvoorziening voor de geheele Provincie, hetzij door één, hetzij door meerdere centrale inrichtingen, in studie te nemen. Zoolang het rapport dier commissie niet is verschenen zal de Provincie hare medewerking onthouden aan iedere
555 concessie-aanvraag; eerst na het verschijnen van het rapport zal overwogen worden, onder welke voorwaarden concessie kunnen verleend worden, terwijl de mogelijkheid niet is buitengesloten dat de Provincie de zaak zelf ter hand neemt. Al betoogt nu de Maatschappij Peelcentrale, dat zij de Provincie niet noodig heeft om tot haar doel te geraken, ik acht de uitvoering van hare plannen buiten de medewerking van het
560 Provinciaal Bestuur onmogelijk. Het schrijven door Ged. Staten aan de gemeenten rondom Eindhoven gezonden, en waarvan de inhoud U bekend zal zijn, spreekt duidelijk genoeg. Het zal dus nog de vraag zijn, of de plannen der Maatschappij Peelcentrale wel ooit tot uitvoering zullen kunnen komen en of zij zich niet door het oprichten van een provisorische installaties zooals te Helmond, waar zij ongetwijfeld geld moet
565 bijpassen, op zeer gewaagd terrein begeeft. Dit laatste is natuurlijk hare zaak, doch ik acht het voor de Gemeente Tilburg in de gegeven omstandigheden niet geraten op de concessie-aanvraag in te gaan, nog afgescheiden van de omstandigheid dat aansluiting aan de Peelcentrale slechts groot nadeel voor de gemeente oplevert. Het is mijne besliste overtuiging, dat de Gemeente Tilburg in de gegeven omstandigheden waarbij
570 eene spoedige stroomlevering in verband met de uitbreiding der gasfabriek noodzakelijk is, het best hare belangen zal behartigen door over te gaan tot den bouw van een eigen centrale met b.v. twee éénheden van 500 K. W. Ik zou echter het ontwerp zoodanig willen omwerken, dat zonder verhooging der aanlegkosten de mogelijkheid geopende werd om na verloop van enkele jaren zonder stoornis in het bedrijf en met
575 betrekkelijk geringe kosten:

of wel aansluiting te kunnen maken van de eigen centrale met een of andere hoogspannings-centrale in de Provincie, waarbij zooals in mijn vorige nota reeds is uiteengezet, de eigen centrale tot haar maximale productie kan worden gebracht en daardoor zelfs bij zeer lage tarieven zeer winstgevend voor de gemeente zou zijn;

580 of wel van uit de eigen electriciteitsfabriek hooggespannen stroom te kunnen leveren voor het centrale gedeelte van Noord-Brabant, indien het n.l. blijken mocht, dat in het algemeen plan van stroomvoorziening voor de geheel provincie, Tilburg als een der meest geschikte voedings-centra zou worden aangewezen. Houdt men deze beide mogelijkheden open, dan kan Tilburg met haar bescheiden centrale rustig de
585 ontwikkeling van het electricische bedrijf binnen haar gebied afwachten.

G. J. VAN SWAAY.
Delft, 2 November 1909.

Na ontvangst van het antwoord van prof. Swaay kan Uwe commissie de volgende conclusie
590 trekken:

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

De beweesing der heeren Bakker c. s., dat de Gemeente den electricischen stroom 1.6 cent per K.W.U. goedkooper kan koopen van de Peel-centrale dan de kostprijs der K.W.U. eener eigen centrale bedraagt, blijkt te zijn onjuist.

595 De heeren Bakker c. s. hebben zich hiervoor gebaseerd op eene afname van 6 millioen eenheden; Uwe commissie heeft aangetoond dat deze basis niet deugt dus hiermede hunnen geheele berekening faalt.

600 Prof. Van Swaay heeft bovendien eene berekening gemaakt voor eene Tilburgsche centrale met een debiet van 6 millioen eenheden, waaruit blijkt, dat de gemeentelijke centrale ook in dat geval beduidend goedkooper is dan de Peel-centrale, zoodat het koopen van den stroom van de Peel-centrale aan de Gemeente een jaarlijksch verlies van f109800 zou opleveren.

605 Weshalve Uwe commissie adviseert, de concessieaanvraag der Heeren Bakker c. s. definitief af te wijzen en te besluiten eene eigen centrale te bouwen, maar het ontwerp zoodanig te doen omwerken, dat zonder verhooging van aanlegkosten de mogelijkheid geopend wordt, om wanneer zulks noodig of wenschelijk blijkt, zonder stoornis in het bedrijf en met betrekkelijk geringe kosten:

of wel aansluiting te kunnen maken van de eigen centrale met eene andere hoogspanningscentrale in de Provincie;

610 of wel van uit de eigen centrale hooggespannen stroom te kunnen leveren voor andere gemeenten in Noordbrabant.
Tilburg, 10 November 1909.

De Commissie,

615 R. J. A. DIEPEN.

F. N. MANNAERTS.

H. VAN DOOREN.

LOUIS MEELIS.

EUG. VAN ROESSEL.

Rapporteur.

620 5 januari 1910 **De Electricische Centrale in de gemeente Tilburg.**

Hetgeen wij thans hieronder in vervolgen afdrucken en waarmede wij gisteren reeds een begin maakten, is het rapport van den heer Jos. C. v. Dooren te Scheveningen, adviseerend ingenieur van de Maatschappij tot oprichting der Peel-Centrale.

625 Dit rapport behoort bij het antwoord van de Maatschappij op het 2de rapport der commissie van het Electricisch bedrijf en van proff. van Swaay.

Gaan we nu voor Tilburg van het zelfde percentage uit, dan zouden in 1907 23 pCt. van. 6500 ton of 1500 ton gruis vrij gekomen zijn. De uitbreiding der Tilburgsche gasfabriek is geprojecteerd tot een maximum van 8.000.000 cbM. gas, welk maximum 630 eerst na jaren bereikt zal worden, zoodat na verloop van tijd ten hoogste jaarlijks 3000 ton gruis voor de centrale vrij komen kunnen.

Op de Leidsche resultaten baseerend, zouden het eerste jaar reeds noodig zijn: 7.23 maal 302,600 is rond 2200 ton, welke hoeveelheid in het 15e jaar tot 7.23 maal 1.370.00 is 9900 stijgt.

635 Ik geef toe, dat dit laatste cijfer lager zal worden daar met de toename der; productie het verbruik per eenheid dalen zal. Ongetwijfeld blijkt echter uit een en ander dat nooit genoeg gruis disponibel komen zal om het geheele verbruik dier centrale te dekken, zoodat, evenals in Leiden, ook in Tilburg gedeeltelijk met grove cokes en steenkolen gewerkt zal moeten worden.

640 De brandstoffen per eenheid zouden volgens bovenstaande rekening 7.23 maal 0.5 maal 0.75 is 2.71 cts. bedragen.

Nemen we echter het verbruikscijfer van de Leidsche centrale over, dan komen we op 2.18 cts. per nuttig afgeleverd K. W. uur, en bereiken daarmede een cijfer dat tot verhouding der resultaten van andere centrales van omvang nog immer zeer laag is, en 645 waarin alle voprdeelen van het stoken met afval geheel tot hun recht komen.

Ik meen dit cijfer te moeten aanhouden over alle bedrijfsjaren, want al is het waar dut het kolen-verbruik bij grootere productie voor de eenheid zal dalen, tegenover, dat hoe meer geproduceerd wordt, des te meer steenkolen moeten worden bijgestcokt, waardoor de gemiddelde prijs van de brandstof weder stijgt.

650 Op deze balans rekenend, komen we tot de navolgende brandstofkosten:

Jaar	Nuttig afgeleverd	Brandstofkosten
1	302 600 K. W. U.	6.000 gld.
2	408 300	8.900
655 3	515 500	11.250
4	623.700	13.600

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

	5	730 300	15.910
	6	835.000	18 200
	7	925.000	20.160
660	8	1.010.000	22 020
	9	1.080.000	23 550
	10	1.145.000	24 950
	11	1.200.000	26 150
	12	1.250 000	27 250
665	13	1.295 000	28 200
	14	1.335.000	29.200
	15	1.370 000	29.870

2. Olie en poetsmateriaal.

670 Voor het gebruik aan olie ten behoeve der turbines en der hulpwerktuigen benevens voor poetsmateriaal etc. nemen we weer, overeenkomstig de te Leiden bereikte resultaten 0.2 cts. per nuttig afgeleverd K. W. uur, en reken we dus daarvoor:

Jaar. Bedrag in guldens.

675	1	605
	2	817
	3	1.031
	4	1.247
	5	1 461
680	6	1.670
	7	1.850
	8	2.020
	9	2.160
	10	2.290
685	11	2.400
	12	2.500
	13	2.590
	14	2 670
	15	2.740

690

3. Salarissen en loonen.

Ofschoon deze post in het rapport van den adviseur ook te laag is ingezet, moet met de mogelijkheid gerekend worden, dat Tilburg in dit opzicht in bijzonder gunstige omstandigheden verkeert, en kan dus het daarvoor uitgetrokken bedrag worden gehandhaafd.

695

In het eerste jaar is dus te rekenen met f9096, vermeerderd met f520, zooals in het rapport van 21 Juni 1909 der commissie is genoteerd, totaal dus f9600, terwijl de jaarlijksche verhooging ad f200 kan worden aangenomen.

700

4. Onderhoud.

In het rapport van den adviseur getuigt ook deze post van een optimistische opvatting, daar voor onderhoud, algemeene onkosten en suppletie-water voor ketelvoeding slechts 1954 gld. wordt gerekend.

705

Gebaseerd op de ondervinding neemt men echter in de techniek ten minste navolgende percentages voor jaarlijksch onderhoud aan:

	Gebouwen	4 pCt. der aanlegkosten.
	Machines	2 pCt. der aanlegkosten.
	Ketels	2 pCt. der aanlegkosten.
710	Transformatoren	2 pCt. der aanlegkosten.
	Schakelaanleg	1 pCt. der aanlegkosten.
	Kabelnet	½ pCt. der aanlegkosten.

715 Waar deze cijfers reeds vroeger noodzakelijk werden geacht bij de eenvoudige installaties met langzaam loopende machines, mag hierin zeker geen vermindering worden gebracht, waar het zooveel gecompliceerder stations met oververhitters, economisers en snelloopende turbines geldt.
Wordt vervolgd.

8 januari 1910 **De Electriche Centrale in de gemeente Tilburg.**

720 Buitendien zijn van de uitbreidingen navolgende bedragen af te schrijven:

Uitbreidingen kabelnet

	14/30 x f 7,500 is	f 3,500,-
	13/30 x 13,000 is	6,500,-
725	12/30 x 15,000 is	6,000,-
	11/30 x 15,000 is	5,500,-
	9/30 x 14,000 is	4,200,-
	8/30 x 13,000 is	3,470,-
	7/30 x 12,000 is	2,800,-
730	6/30 x 11,000 is	2,200,-
	5/30 x 10,000 is	1,670,-
	4/30 x 9,000 is	1,100,-
	3/30 x 8 000 is	800,-
	2/30 x 7,000 is	467,-
735	1/30 x 6,000 is	<u>200,-</u>
	Totaal	f43,507,-

Uitbreidingen machine-aanleg:

	12/20 x f 28,000, is	f16,800,-
740	11/20 x 28,000, is	15,400,-
	9/20 x 15,000, is	6,750,-
	8/20 x 35,000, is	14,000,-
	6/20 x 35,000, is	<u>12,250,-</u>
	Totaal	f65,200,-

745

Totaal Generaal der afschrijvingen:

191,125 + 43,507 + 65,200 is 305,832 gld.

Dit bedrag is overeenkomstig de inkomsten over de verschillende jaren verdeeld, zoodat de jaarlijksche post langzamerhand toeneemt tot in het 15e jaar ter

750

verkrijging van een zuiver resultaat het restant afgeschreven gedacht is. Bovenstaande cijfers zijn in onderstaande tabel 2 vereenigd en geven als resultaat een totale winst gedurende 15 jaren van f175,533,-.

755 Gaan we nu over tot de berekening van de resultaten die bereikt worden bij aansluiting aan de Peel-Centrale, dan diene voor alles nauwkeurig gespecificeerd te worden wat door de gemeente en wat door de Peel-Centrale wordt aangelegd, benevens ook waar de door de gemeente volgens twee tarieven te betalen stroom gemeten wordt. In het kort luidt uw laatste desbetreffend voorstel aldus:

760 De Peel-Centrale levert den stroom onder eene spanning van 5000 volts vanaf een door haar te bouwen, te onderhouden en te bedienen transformatorstation, zoodat de gemeente uitsluitend het verdeelnet met toebehooren voor hare rekening neemt. De gemeente betaalt den stroom die het transformatorstation verlaat, zoodat de verliezen der hoogspanningstransformatie niet voor hare rekening komen.

765 De stroom wordt berekend overeenkomstig de beide in uw schrijven van 27 Juli 1909 aan de gemeente ingediende tarieven, waarvan één geldt voor licht en kleinkracht, terwijl volgens het tweede de afname ten dienst der grootindustrie berekend wordt.

Genoemde tarieven laat ik ter vergemakkelijking van het overzicht onderstaand nogmaals volgen:

770 Tarief voor licht en klein-industrie:

	voor de 1e 100.000 K.W.U per jaar	6,5 cent
	voor de 2e 100.000 K.W.U per jaar	6 cent
	voor de 3e 100.000 K.W.U per jaar	5,5 cent
	voor de 4e 100.000 K.W.U per jaar	5,1 cent
775	voor de 5e 100.000 K.W.U per jaar	4,7 cent
	voor de 6e 100.000 K.W.U per jaar	4,3 cent
	voor de 7e 100.000 K.W.U per jaar	4 cent
	voor de 8e 100.000 K.W.U per jaar	3,7 cent
	voor de 9e 100.000 K.W.U per jaar	3,4 cent
780	voor de 10e 100.000 K.W.U per jaar	3,1 cent
	voor de 11e 100.000 K.W.U per jaar	2,8 cent
	voor de 12e 100.000 K.W.U per jaar	2,6 cent
	voor de 13e 100.000 K.W.U per jaar	2,4 cent
	voor de 14e 100.000 K.W.U per jaar	2,2 cent
785	voor de 15e 100.000 K.W.U per jaar	2 cent

[tabel onder de titel, zie bestand elders]

Gemeente TILBURG.

Resultaten bij bedrijf met eigen Centrale.

- 790 8 januari 1910 **De Electricische Centrale.**
 De antwoorden van Prof. v. Swaay en van de Electriciteits-commissie uit den Raad op het schrijven der Peel-Centrale van 19 Oct j.l. werden door de N. T. Ct gepubliceerd. Aan deze beide rapporten was echter ook toegevoegd eene nota van Prof v. Swaay betreffende een artikel in de N. T. Ct.
- 795 Deze nota was aan de Commissie ter hand gesteld om er mede naar goedvinden te handelen; de commissie achtte het gewenscht ook deze nota te publiceeren en liet ze met de beide antwoorden te samen afdrucken.
- 800 Aangezien de N. T. Ct. deze laatste nota, welke hare lezers toch in het bijzonder moest interesseeren tot dusverre niet plaatste, wordt ons de opname verzocht omdat het gewenscht is dat het publiek niet gedeeltelijk, doch ten volle worden op de hoogte gebracht.

Nota
 betreffende het artikel in
 de Nieuwe Tilburgsche Courant
 van Vrijdag 29 October 1909,
 over de oprichting eener
 Gemeente-Electriciteitsfabriek te Tilburg,
 enz.

- 810 Ofschoon het niet mijne gewoonte is te reageeren op onzaakkundig geschrijf in dagbladen, gevoel ik mij verplicht omtrent een paar punten in bovenaangehaald artikel enkele bemerkingsen te maken.
- 815 Evenals de Maatschappij Peel-Centrale zoekt de N. Tilb. Ct. hare kracht in de statistieken, die telkenjare over de verschillende electriciteitsfabrieken verschijnen, zij doet dit echter zeer onhandig. Zij wil n.l. aantoonen, dat het bedrag van f330000 door mij voor eersten aanleg der Tilburgsche Centrale geraamd, onbestaanbaar is, want zij heeft de statistiek bestudeerd en zie, nu worden eenige plaatsen opgenoemd en daarnaast geschreven de bedragen, die de electriciteitssfabrieken aldaar gekost hebben en dus nu kan de lezer zijn conclusie trekken. In de eerste plaats merk ik op, dat deze cijfers zooals ze daar staan
- 820 "totaal waardeloos" zijn, ze bewijzen "absoluut niets", of is het feit dat de centrale in Arnhem b.v. f693358 kost een bewijs, dat in Tilburg eene centrale van f330000 onbestaanbaar is? Zulke valsche redeneeringen kan men zooveel opzetten als men wil, b.v. het grondstuk waarop de Amsterdamsche Centrale staat is geboekt voor f431.332, dus kan men in Tilburg voor dat bedrag geen centrale bouwen.
- 825 Wil men aan die cijfers van de aanlegkosten thans iets hebben, dan moet men ze, zooals dat trouwens gebruikelijk is, deelen door de machinecapaciteit der centrale dan krijgt men de aanlegkosten per K. W. machinecapaciteit en dit cijfer kan, goed bekeken wel te verstaan, ten minste eenige waarde hebben. Doen wij dit voor een aantal Nederlandsche electriciteitsfabrieken dan komen we tot de volgende tabel
- 830 gebaseerd op de statistiek over 1908.

	Plaats	Aanlegkapitaal	Mach.- capacit.	Aanleg- kost p. K.W.
	Amsterdam	f 6.948.231	16000	f 434
835	Rotterdam	- 5.500.000	7686	- 714
	Haag	- 2.800.000	5250	- 533
	Utrecht	- 944.959	1560	- 606
	Haarlem	- 728.000	950	- 766
	Groningen	- 509.157	705	- 722
840	Arnhem	- 684.050	1250	- 547
	Leiden	- 480.000	667	- 720
	Nijmegen	- 650.000	1500	- 433
	Delft	- 510.000	900	- 570
	Gouda	- 246.000	400	- 615
845	Hengelo	- 820.000	700	- 457
	Enschede	- 200.000	360	- 555
	En nu de raming voor Tilburg.			
	Tilburg	f 330.000	500	- 660

- 850 Men ziet hoe de aanlegkosten zelfs per éénheid van machine-vermogen, aanmerkelijk uit elkaar loopen, dit is niet te verwonderen daar in iedere plaats de omstandigheden anders zijn; een der voorname factoren is bv. de verhouding tusschen kabelnet en centrale, die wel overal ten gevolge van plaatselijke omstandigheden anders zal zijn.

855 Leert een dergelijke tabel ons dan niets? Zeer zeker, als we daarin hooge en lage cijfers ontmoeten dan vragen we, of daarvoor ook een oorzaak is te vinden. B.v. de cijfers voor Groningen en Haarbem zijn hoog; dit komt omdat men daar gelijkstroom heeft genomen hetgeen aanleiding geeft tot een veel duurder kabelnet. Moesten deze beide steden nog eens beginnen, zij zouden zonder eenigen twijfel thans aan draaistroom de voorkeur geven.

860 Het cijfer voor Nijmegen is laag, dit komt omdat men daar direct een flinke machine-capaciteit in de centrale heeft gezet en zoo kan men doorgaan. Wat volgt nu voor Tilburg, uit de tabel, het cijfer is dunkt me eerder te hoog dan te laag, dus het omgekeerde van hetgeen de N. Tilb. Ct. betoogt Ik merk echter op, dat in het voorloopig ontwerp de begin capaciteit op 200 plus 300 K.W. is aangenomen

865 met uitbreiding in het 3a en 4e jaar tot 1000 K.W., gewoonlijk brengt men die capaciteit direct op het bedrag, dat voor het 5e jaar noodig zal zijn, hadden we dit voor Tilburg ook gedaan, We zouden op het cijfer f439 per K.W. komen, een cijfer dat met Nijmegen overeenstemt en dus niets abnormaals vertoont. Ik wil nu nog even aantonen, dat zelfs die cijfers per K.W. zonder verdere

870 toelichting geen direct vergelijkbare cijfers zijn. De cijfers uit de statistiek hebben betrekking op één bepaald jaar, de eene centrale die daarin voorkomt kan dus haar bedrijf pas begonnen zijn terwijl een andere reeds eenige bedrijfsjaren achter zich heeft, dit maakt dikwijls een groot verschil, neemt men b.v. de statistiek van de Amsterdamsche Centrale over 1905 dan vindt men f4000000 aanlegkosten bij 6200 K.W.

875 machine-capaciteit dus f645 per K.W. terwijl dat cijfer over 1908 gedaald is tot f434. Hiermede is dus aangetoond dat deze cijfers geen vaste cijfers zijn doch dat ze voor éénzelfde centrale ieder jaar kunnen veranderen en zulks is heel gemakkelijk te begrijpen. Indien n.l. een nieuwe centrale ruim genoeg geprojecteerd is en men breidt

880 in een zeker jaar het machine-vermogen uit, terwijl het kabelnet nagenoeg onveranderd blijft, dan zal de aanlegprijs per K.W. daardoor aanmerkelijk dalen, wanneer omgekeerd in een zeker jaar het machine-vermogen onveranderd blijft doch het kabelnet aanmerkelijk uitgebreid, dan wordt voor dat jaar de aanlegprijs der K. W. aanmerkelijk hooger. Wilt ge een voorbeeld, vergelijk dan even Hengelo en Enschedé.

885 Hengelo en Enschedé in 1905.

	Aanleg- kapitaal.	Machine capaciteit	Aanleg p. K.W.
Hengelo	180.000	275	655
Enschedé	170.000	360	472

890 Hengelo en Enschedé in 1908.

	Aanleg- kapitaal.	Machine capaciteit	Aanleg, p. K.W.
Hengelo	820.000	700	457
Enschedé	200.000	360	555

895 Hengelo heeft dus in 3 jaar tijd veel geld aan uitbreiding uitgegeven en toch is het bedrag per K. W. aanmerkelijk lager geworden; Enschedé heeft in dien zelfden tijd weinig uitgegeven en toch is het bedrag per K.W. aanmerkelijk toegenomen, dit is na het voorgaande zonder meer te begrijpen. Hengelo breidde in hoofdzaak de machinecapaciteit uit, en Enschedé niet.

900 Ik meen hierbij duidelijk te hebben aangetoond, dat de gegevens uit de statistieken slechts een zeer betrekkelijke waarde hebben, dat het nagenoeg nooit cijfers zijn die men zonder meer onderling vergelijken kan en dat ze bovendien alleen waarde hebben voor deskundigen; voor onzaakkundige personen zijn ze gevaarlijk en geven aanleiding tot allerlei scheeve voorstellingen.

905 Om uwe commissie afdoende te overtuigen van de juistheid mijner cijfers, zal ik Kaar overleggen alle stukken Waarop die prijzen gebasseerd zijn. Uwe commissie, waarin gelukkig mannen zitten, die Zelf aan het hoofd van groote bedrijven staan en die derhalve beter in deze materie kunnen oordeelen, dan de N. Tilb. Ct. kan dan in den Raad de verklaring afleggen, dat zij, de stukken gezien, met het geraamde bedrag

910 accoord gaat.
G. J. VAN SWAAY,
Delft 2 November 1909.

10 januari 1910 **De Electriche Centrale in de gemeente Tilburg.**

915 (Vervolg.)

Tarief voor de groot-industrie:

per K. W. U.

voor de 1e 100.000 K.W.U per jaar 6 cent

voor de 2e 100.000 K.W.U per jaar 5,75 cent

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

920	voor de 3e 100.000 K.W.U per jaar	5,5 cent
	voor de 4e 100.000 K.W.U per jaar	5,3 cent
	voor de 5e 100.000 K.W.U per jaar	5,1 cent
	voor de 6e 100.000 K.W.U per jaar	4,9 cent
	voor de 7e 100.000 K.W.U per jaar	4,7 cent
925	voor de 8e 100.000 K.W.U per jaar	4,5 cent
	voor de 9e 100.000 K.W.U per jaar	4,3 cent
	voor de 10e 100.000 K.W.U per jaar	4,1 cent
	voor de 11e 100.000 K.W.U per jaar	3,9 cent
	voor de 12e 100.000 K.W.U per jaar	3,7 cent
930	voor de 13e 100.000 K.W.U per jaar	3,5 cent
	voor de 14e 100.000 K.W.U per jaar	3,3 cent
	voor de 15e 100.000 K.W.U per jaar	3,1 cent
	voor de 16e 100.000 K.W.U per jaar	2,9 cent
	voor de 17e 100.000 K.W.U per jaar	2,7 cent
935	voor de 18e 100.000 K.W.U per jaar	2,5 cent
	voor de 19e 100.000 K.W.U per jaar	2,3 cent
	voor de 20e 100.000 K.W.U per jaar	2,1 cent

Op deze tarieven wordt eene korting toegestaan van:

	5% v. t. minste 750 verdr. uren d. aang. capac.
940	10% v. t. minste 1000 verdr. uren d. aang. capac.
	15% v. t. minste 1250 verdr. uren d. aang. capac.
	20% v. t. minste 1500 verdr. uren d. aang. capac.
	25% v. t. minste 1750 verdr. uren d. aang. capac.
	30% v. t. minste 2000 verdr. uren d. aang. capac.
945	35% v. t. minste 2500 verdr. uren d. aang. capac.
	40% v. t. minste 3000 verdr. uren d. aang. capac.
	45% v. t. minste 4000 verdr. uren d. aang. capac.
	50% v. t. minste 5000 verdr. uren d. aang. capac.

Bij navolgende berekeningen werd aangenomen dat van de aan het

950 hoofdtransformatorstation afgeleverde energie 15 pCt. verloren gaat en 65 pCt. nuttig afgeleverd wordt.

Ik meen dit cijfer zeker te mogen aanhouden waar door den adviseur der gemeente bij eigen exploitatie een nuttig effect van 75 pCt. werd berekend, daar toch alle verliezen in de centrale zelf, als verlichting, energie voor de hulpwerktuigen etc., 955 thans gesupprimeerd worden. Ook bij beschouwing der door de statistiek verstrekte cijfers blijkt dat 15 pCt. netverlies zeer ruim berekend is.

Gaan we nu eerst na welke resultaten bereikt worden indien uitsluitend stroom voor licht- en klein-industrie van de Peel-Centrale wordt betrokken, m.a.w. zetten we een geheel eigen bedrijf en aansluiting aan het hoogspanningsnet, dan komen we tot 960 navolgende becijfering.

1. Aanlegkosten.

Overeenkomstig het rapport van den gemeente-adviseur bedragen de aanlegkosten van het net:

965	Hoogspanningsnet	f 38,000,-
	Laagspanningsnet	42,000,-
	Verdeelleidingen en spruitkabels	15,000,-
	Huisaansluitingen en meters	12,500,-
	Transformatorhuisjes ? transformatoren van 5 tot 60 K.W.	32,000,-
970	Werkplaatsen en meetlocalen, compl. ingericht	5,000,-
	Oprichtingskosten	10,600,-
	Montage, vrachten, diversen en afronding	6,500,-
	Totaal	f162,000,-

terwijl de jaarlijksche uitbreidingen geheel overeenkomstig het genoemde rapport 975 kunnen werden aangenomen.

2. Onderhoud.

De onderhoudskosten van dezen aanleg zullen overeenkomstig de berekening (zie courant Vrijdag 7 Jan.) bedragen:

980	0/5 % f38,000, is f 190,-
	0/5 % 42,100, is 210,50
	0/5 % 15,900, is 79,50
	2 % 32,000, is 640,-
	2 % 5,000, is 100,-
985	Totaal f1,220,-

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

welk bedrag jaarlijks met $\frac{1}{2}$ pCt. der uitbreiding van het voorafgaande jaar stijgt en dus bedraagt:

1e jaar f1220, 2e f1257, 3e f1332, 4e f1407, 5e f1482, 6e f1557, 7e f1627, 8e f1692, 9e f1752, 10e f1807, 11e f1857, 12e f1902, 13e f1942, 14e f1977, 15e f2007.

990

3. Afschrijving.

De totale afschrijving in 15 jaren moet overeenkomstig de berekening, zie courant Vrijdag, bedragen:

1/2 x 38,000 is 19,000,-

995 1/2 x 42,100 is 21,050,-

1/2 x 15,900 is 7,950,-

1/2 x 32,000 is 16,000,-

3/4 x 5,000 is 3,750,-

1/2 x 6 500 is 3,250,-

1000 Totaal f75,000,-

benevens de berekende afschrijvingen, zie courant Zaterdag, voor de uitbreidingen van het kabelnet ten bedrage van f43,507,- dus te zamen f119,507,-.

4. Salarissen en loonen.

1005 De door den adviseur in zijne nota van 19 Augustus 1909 aan de commissie opgenomen staat van salarissen en loonen bij aansluiting aan het net der Peel-Centrale kunnen we met enkele kleine wijzigingen geheel overnemen.

Deze wijzigingen zijn:

1010 1. De toelage der Directie is aangenomen ad f1000.-. Daar echter ook bij eigen bedrijf dezelfde toelage voldoende wordt geacht, meen ik dat dit bedrag op f600- kan worden teruggebracht, daar bij wegvallen der centrale de werkzaamheden dezer directie aanmerkelijk verminderd worden.

2. De post van f1400,- voor schakelbordwachters vervalt daar deze kosten door de Peel-Centrale worden gedragen.

1015 3e, De post onderhoud ad f500.- vervalt, daar voor dit onderhoud bovenstaande afzonderlijke rekening werd opgezet.

Totaal is dus in het eerste jaar aan salarissen en loonen f4300.- uit te betalen, welk bedrag jaarlijks met f100,- toeneemt.

1020 5. Diversen.

Voor diversen werd, daar verschillende onkosten met de centrale wegvallen, jaarlijks f1000.- in de rekening ingevoerd.

11 januari 1910 **De Electriche Centrale in de gemeente Tilburg.**

1025 (Vervolg.)

6 Stroomkosten.

Overeenkomstig voorgenoemd rendement van het net ad 85 pCt. is in de eerste 15 jaar navolgende capaciteit uit het hoogspanningsnet te ontnemen en te betalen:

1030	Jaar.	Nuttig afgelev. K.W. uren.	Door de Gem. te betalen K.W. uren.	Stroomk. volgens tarief 1.
	1	302,600	356,000	f20,856,-
	2	408,300	480,000	26,860,-
	3	515 500	606,500	32,360 -
1035	4	623,700	733,700	37,347 -
	5	730,300	860,000	41,840,--
	6	835,000	982,400	45,754,-
	7	925,000	1,090,000	48,820 -
	8	1,010,000	1,190,000	51,440,-
1040	9	1,080,000	1,270,000	53,380,-
	10	1,145,000	1,350,000	55,200--
	11	1,200,000	1,410,000	56,500,-
	12	1,250,000	1,470.000	57,700,-
	13	1,295,000	1,523,000	58,760 -
1045	14	1,335,000	1,570,000	59,700,-
	15	1,370,000	1.610,000	60,500,-

De verschillende bovengenoemde bedrijfskosten worden in onderstaande tabel 3 samengesteld en blijkt hieruit dat de totale winst in 15 jaar thans f 331.814.- bedraagt, dus f 156,281- meer dan bij eigen exploitatie.

1050

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

Gemeente TILBURG. Resultaten bij aansluiting aan het net der Peel-Centrale, uitsluitend licht en kleinkracht.

[zie ander bestand]

1055 Aanmerkelijk grooter wordt echter dit verschil, zoodra ook met stroomlevering aan de groot-industrie rekening wordt gehouden. In dit geval toch wordt de becijfering als volgt:

1. Aanlegkosten.

1060 De aanlegkosten der vorige rekening kunnen geheel worden overgenomen en zijn slechts te vermeerderen met een bedrag voor meerdere uitbreiding van het hoogspanningsnet. Weliswaar projecteerde de adviseur der gemeente het hoogspanningsnet zoodanig dat de kabels in de nabijheid liggen van de wijken, waar groot-industrie gevestigd is, zoodat eventueele aansluitingen van beteekenis direct op dit net met betrekkelijk geringe kosten kunnen worden uitgevoerd, meen ik het geraden bier op grooter omvang te rekenen. Ik verdubbelde derhalve het in het rapport voor het hoogspanningsnet geraamde bedrag zoodat de totale aanlegkosten op rond f200.000 komen.

1065 Eveneens nam ik gedurende de eerste 8 jaren voor jaarlijksche uitbreiding het 1,5 voudige der in het rapport genoemde bedragen aan, terwijl na het 8ste jaar
1070 overeenkomstig uw schrijven van 27 Juli l.l. aan de gemeente Tilburg niet meer op uitbreiding der aansluitingen voor groot industrie gerekend wordt en diensgevolgens ook in geen bijzondere netuitbreiding tot dit doel behoeft te worden voorzien.

De bedrijfskosten zijn nu als volgt samen te stellen:

1075

2. Onderhoud.

De hiervoor in de vorige rekening opgegeven post blijft geheel bestaan en wordt slechts verhoogd met een bedrag tot onderhoud van den meerderen aanleg ad f38,000. Daar deze aanleg niet slechts kabels, doch ook transformatoren bevat, heb ik van genoemd bedrag als jaarlijksche onderhoudspost 1 pCt. in rekening gebracht, zoodat in
1080 het eerste jaar totaal te rekenen is met f 1220 plus f 380 is f 1600. Dit bedrag stijgt jaarlijks met ½ pCt. der uitbreiding van het voorafgaande jaar en wordt dus:
Jaar. Bedrag d. u tbreiding. Onderhoudspost

	1	f10.000.-	f16 0.-
1085	2	22.000.-	1650.-
	3	22.000.-	1760.-
	4	22.000.-	1870.-
	5	22 000.-	1980 -
	6	21.000.-	2090.-
1090	7	19.500.-	2195.-
	8	18.000-	2292.-
	9	11.000.-	2382.-
	10	10.000.-	2437.-
	11	9.080.-	2487.-
1095	12	8.000.-	2532.-
	13	7.000.-	2572.-
	14	6.000.-	2007.-
	15	5.000.-	2637.-

3 Afschrijving.

1100 Af te schrijven is ten eerste een bedrag van f 76000.- overeenkomstig de becijfering zie courant van gisteren.

Dit is te vermeerderen met de afschrijving van 15 jaar van f 38 000.-, welke som in 30 jaar geheel geamortiseerd moet zijn, alsmede met de afschrijving der

1105 uitbreidingen, totaal dus ten bedrage van:

		f 76,000.-
	1/2 x 38,000 is	19,000,-
	7/15 x 10,000 is	4,660,-
	13/30 x 22,000 is	9 530,-
1110	2/5 x 22,000 is	8,800,-
	11/30 x 22.000 is	8,070,-
	1/3 x 22,000 is	7,340,-
	3/10 x 21,000 is	6,300,-
	4/15 x 19,500 is	5,200,-
1115	7/30 x 18,000 is	4.200,-
	1/5 x 11,000 is	2,200,-

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

	1/6 x 10,000 is	1,670,-
	2/15 x 9,000 is	1,200,-
	1/10 x 8,000 is	800,-
1120	1/15 x 7,000 is	467,-
	1/30 x 6,000 is	<u>200,-</u>
	Totaal f	155,637,-

4. Salarissen en loonen.

1125 De in de vorige rekening aangenomen salarissen en loonen kunnen hier gehandhaafd blijven, daar de groot-industrie weliswaar veel stroom afnemen zal, doch ten slotte maar weinig aansluitingen telt, zoodat slechts de getallen, waarmede in de administratie te rekenen is groeter doch het werk niet aanmerkelijk toeneemt. Ik heb dus ook hier weder een beginpost van 4300.- aangenomen met jaarlijksche
1130 verhooging van f 100.

5. Diversen. Tot dekking van diverse onkosten werd een jaarlijksch bedrag van f 1200 in de rekening opgenomen.

1135 6. Stroomkosten.

De stroomkosten voor licht en kleinindustrie blijven geheel dezelfde als in de vorige rekening, terwijl voor de afname door de grootindustrie de kostenbecijfering onderstaand volgt:

1140 In uw schrijven van 27 Juli 1.1. werd reeds aangeduid welke afname van de groot-industrie verwacht wordt en werkelijk wijzen de in andere steden reeds bereikte resultaten er op, dat deze verwachtingen niet overdreven zijn. Bij de samenstelling der voor deze sfroomlevering te betalen bedragen rekenen we weder met een netverlies van 15 pCt., bij eene nuttige belasting van 2000 uren per jaar, zoodat op de volgens het tweede tarief te berekenen cijfers 30 pCt. rabat wordt
1145 toegestaan. We meeneu dit cijfer rustig te kunnen aanhouden, waar de Tilburgsche commissie zelf 3000 uren volle belasting waarschijnlijk acht en hiermede rekent.

1150 11 januari 1910 Ook de gascommissie zond eenige belangrijke documenten: nl. haar advies tot het verleenen van concessies aan de Peelcentrale en een berekening van den zelfkostenden prijs van het gas. Zij komt hierbij [...]

12 januari 1910 **De Electriche Centrale in de gemeente Tilburg.**
(Slot.)

Op deze basis komen we tot de navolgende bedragen:

Jaar	Nuttig afgeleverd K. W. U.	Door de Gemeente te betalen K.W.U.	Te betalen volgens tarief 2 in gld.	Met aftrek van 30 pCt. rabat in gld.
1	500.000	588 000	31.962	22.373
1160 2	1 250 000	1 470 0 0	66.720	46.704
3	2.000 000	2 355 000	87.605	61.323
4	2 750.000	2 240 000	106 120	74.330
5	3 500.000	4.120.000	124 670	87.269
6	4.000 0 0	4.710.000	137.060	95.942
1165 7	4.500 000	5.300 000	149 450	104 615
8-15	5.000 000	5 880.000	161 630	113 141

7. Ontvangsten.

1170 Voor de ontvangsten aan licht en kleinkracht kunnen we in het rapport genoemde bedragen aanhouden.

De ontvangsten van de groot-industrie daarentegen zijn nog te berekenen, bij welke berekening we aannemen, dat de gemeenten het haar door de Peel-Centrale aangeboden tarief tegenover hare afnemers ongewijzigd handhaaft.

1175 Nemen we eens aan, dat de aansluitingen der groot-industrie gemiddeld 75 P.K. of 60 K.W. bedragen en deze capaciteit gedurende 2000 uren 's jaars in vol bedrijf is, dan wordt per aansluiting verbruikt 60 x 2000= 120 000 K.W.uren, kostende volgens tarief 2 f7150.- met aftrek van 30 pCt. rabat, dus totaal f5005.-. Per K.W.uur ontvangt de gemeente dan dus 5005/120.000 x 100 = 4,16 ct.

1180 We willen evenwel als gemiddelden eenheidsprijs slechts 3,5 ct. per K.W.uur aannemen, daar het niet onmogelijk is, dat zeer groote aansluitingen den gemiddelden eenheidsprijs verlagen, of wel, dat de gemeente er iets voor gevoelen zou bijzondere contracten af te sluiten, die dezen eenheidsprijs eveneens kunnen reduceeren. In

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

1185 ieder geval is 3,5 ct. een tarief, waarvoor blijkens de ervaring de groot-industrie gaarne stroom koopt, ondanks de fantastische rekening, die de Tilburgsche commissie hieromtrent ten beste geeft.

De ontvangsten zullen diensvolgens bedragen:

Jaar.	Afgeleverde K.W.U.	Ontvangst in gld.
	1 500.000	f 17.500.-
	2 1.250.000	43 750.-
1190	3 2.000.000	70.000.-
	4 2.750.000	96.250.-
	5 3 500.000	122.500.-
	6 4 000 000	140.000.-
	7 4 500.000	157 500.-
1195	8-15 5.000.000	175.000.-

In onderstaande tabel 4 zijn bovenberekende bedragen samengesteld en blijkt hieruit, dat de totale winst in 15 jaren f901.191.- zal bedragen.

1200 Hierbij dient wel in het oog te worden gehouden, dat de als gemiddelde aangenomen eenheidsprijs van 3,5 ct. zeer laag is, zoodat zeer waarschijnlijk de baten nog gunstiger zullen zijn.

Resumeerend komen we dus tot de navolgende resultaten:

	Bij eigen bedrijf.	Bij aansluiting van licht & Kleinindustrie aan de Peel-Centrale.	Bij aansluiting van van licht, kleinindustrie & groot-industrie aan de Peel-Centrale.
Beginkapitaal	410.000	161 000	200.000
1210 Winst in 15 jaren	175.533	331.814	981.121

Voorgaande lijst spreekt, dunkt me, voldoende duidelijk en toont aan, dat van voordeel eener eigen exploitatie geen sprake kan zijn.

1215 Zelfs indien de Tilburgsche centrale zoo groot wordt opgezet, dat ze ook in staat is de groot-industrie van stroom te voorzien, kan ze toch niet die winsten afwerpen, die bij aansluiting aan de Peel-Centrale bereikt worden.

1220 Immers de adviseur berekent in dit geval de eenheid ad 3,3 ct., en nemen we nu eens aan, dat dit cijfer volkomen juist berekend is en bij eene afname als voor de laatste jaren werd aangenomen eene gemeentelijke centrale bijna even gunstige resultaten zou afwerpen als eene aansluiting aan de Peel-Centrale, dan dient toch niet vergeten te worden, dat een stroomlevering aan de groot-industrie tegen 3,5 ct. per eenheid gedurende de eerste jaren, wanneer slechts betrekkelijk geringe hoeveelheden tot dit doel worden afgeleverd, met zeer groote verliezen gepaard zou gaan.

1225 Het ware dan ook wel interessant geweest, indien de advisuer voor dit geval eens eene bedrijfsrekening over 15 jaar had opgesteld, in plaats van eene nadere toelichting eenvoudig "overbodig" te noemen.

Ten slotte meen ik er op te moeten wijzen, dat behalve de directe financieele voordeelen ook verschillende indirecte voordeelen voor de gemeente in aansluiting aan de Peel-Centrale gelegen zijn.

1230 Een dezer voordeelen betreft bijzonder de klein-industrie, waarvan het verbruik volgens het rapport van den adviseur met dubbel-tariefmeters zal worden vastgesteld, en waarvoor de energie gedurende den tijd, dat in de centrale hooge lichtbelasting wordt verwacht, ad 17 cts. per eenheid zal worden berekend.

Als zoodanige perioden gelden gedurende de maanden

1235	December	de avonduren tusschen 3½ en 9½ u.
	Jan. en Nov.	de avonduren tusschen 4 en 9½ u.
	Febr. en Oct.	de avonduren tusschen 5 en 9½ u.
	Maart en Sept.	de avonduren tusschen 6 en 9½ u.
	April en Aug.	de avonduren tusschen 7 en 9½ u.

1240 In den winter is dus de klein-industrie verplicht na 4 of 5 uur een zeer hoog bedrag per eenheid te betalen of, zoodat de bedoeling der genoemde maatregel eigenlijk is, haar bedrijf stop te zetten.

1245 Dat ze hiermede slecht gediend is behoeft wel geen betoog, evenmin als de bewering, dat den kleine-industrieelen om die reden eene eigen centrale minder welkom zal zijn dan eene aansluiting aan het hoogspanningsnet der Peel-Centrale, waar dergelijke bezwarende maatregelen niet worden genomen.

Scheveningen, 22 Dec. 1909

13 januari 1910 **De Nota van Professor Van Swaay.**

- 1250 Wij hebben nu achtereenvolgens alle officieele stukken, rakende de vraag of Tilburg al dan niet een electricische gemeentelijke fabriek moet oprichten, gepubliceerd. Wij meenden in een voor de Tilburgsche burgerij zoo gewichtige kwestie moeiten, noch ook kosten, te mogen sparen, om voor volledige inlichting van het publiek zorg te dragen. Tot uit andere gemeenten, waar men voor hetzelfde vraagstuk is geplaatst als in Tilburg, is ons belangstelling in deze zaak gebleken en heeft men ons waardeering
- 1255 geschonken voor ons onpartijdig werk.
De perfiditeit van een paar menschen, die zelf het publiek in het geheel niet inlichten, of het, voor zoover hun invloed reikt, om den tuin leiden, en dan nog de brutaliteit hebben tegen ons te insinueeren, dat wij het publiek niet volledig inlichten, laten wij dan ook onder onze voeten doorgaan. Hoewel professor van Swaay zich meer volgens den algemeenen regel zou hebben gedragen, wanneer hij ons zelf had toegezonden, wat hij aan ons te antwoorden had, en niet den slinkschen weg had gevolgd, om ons over eene commissie heen een paar hatelijkheden toe te voegen, willen wij, hoewel zij weinig ter zake doet, ten slotte nog overdrukken een nota van den Delftschen boog! eeraar betreffende een artikel in ons blad. Deze nota was aan de
- 1260 commissie ter hand gesteld, om er mede naar goedvinden te handelen. De commissie heeft die nota toen tegelijk met de rapporten gepubliceerd. Zij luidt als volgt:
- 1265 [zie hierboven, onder 8 januari voor de nota. Eindigt met Delft 2 November 1909.]
- 1270 De lezer, die aandachtig bovenstaand professoraal schrijven gelezen heeft, zal waarschijnlijk, evenals wij, verbaasd hebben gestaan over het weinig logische van 's heeren van Swaay's verweer, waarin men alles behalve een bewijs vindt, dat in Tilburg de aanleg van een electricische centrale niet meer zal kosten dan 330.000 gulden. Het rapport van den heer van Dooren heeft genoegzaam aangetoond, dat de raming van
- 1275 professor van Swaay te laag is genomen, zooals wij eerstdaags voor onze lezers nog eens zullen uiteenzetten. Wij behoeven daar thans niet op in te gaan. De heer van Swaay doet echter in zijn nota aan ons adres voor een hoogleeraar al zeer onfraaie dingen.
Hij zegt, dat wij wilden aantonen, „dat het bedrag van f 330.000 door (hem) voor
- 1280 eersten aanleg der Tilburgsche Centrale geraamd *onbestaanbaar* is.”
En wat schreven wij op 29 October? „Ook ons komen die cijfers, waarop prof. van Swaay zijn winst van f 520.765 grondvest, niet *onaanvechtbaar* voor.
Om maar iets te noemen, vinden wij, dat Z. H. G. voor aanlegkapitaal eener Centrale van voldoende capaciteit voor Tilburg berekent f 330.000.—” Daarop lieten wij volgen
- 1285 de cijfers, door prof. van Swaay als waardeloos verklaard, en trokken de, toch nog al zeer voorzichtige conclusie, dat wij den heeren leden van den Gemeenteraad in overweging gaven „nog eens te denken, vóórdat zij tot de oprichting eener gemeentelijke electriciteits-inrichting besluiten.”
Van „onbestaanbaarheid” spraken wij dus niet. Alleen oordeelden wij, dat de cijfers
- 1290 van prof. van Swaay niet *onaanvechtbaar* waren; dat wij goed oordeelden, heeft de aandachtige lezer in het antwoord der Peel-Centrale en het rapport van den ingenieur van Dooren kunnen lezen.
De heer van Swaay, die ons verkeerd citeert en ons gezegden en conclusies in den mond legt, die wij niet bezijden: die door het rapport van den heer van Dooren, — toch
- 1295 zeker een deskundige en iemand, die bovendien in de practijk der electriciteits-branchen werkzaam is! — wordt overtuigd meer dan eens te lage becijferingen te hebben gemaakt; van wien het schrijven van™de Maatschappij Peel-Centrale aan den Gemeenteraad niet onduidelijk verklaart, dat deze Maatschappij zich vergistte toen zij nog overtuigd was, „dat uw (n.l. van den Gemeenteraad) adviseur, prof. van Swaay, zich tot taak had gesteld u (den Raad) met onpartijdig advies te dienen; de heer van Swaay had waarlijk tegen ons zoo hoog een toon niet behoeven aan te slaan. Want
- 1300 wanneer iets gebleken is, dan is het wel dit eene, dat de Gemeenteraad op de adviezen van zijn adviseur geen *onaanvechtbaar* oordeel zal kunnen bouwen. En dat moest van een adviseur, die hoogleeraar is tevens, toch wel kunnen getuigd. De heer van Swaay had
- 1305 alles bijeengenomen maar beter gedaan zijn hoog standpunt van niet op „onzaakkundig geschrijf in dagbladen” te reageeren, te blijven innemen. Hij' zou dan ook niet den onlogischen flater hebben begaan van zijn slot, waarmede hij ons blijkbaar morsdood heeft willen slaan. Want waarom mannen „die zelf aan het hoofd van groote bedrijven staan” „derhalve” (sic!) beter in deze materie kunnen oordeelen, dan de N. T. Ct.”,
- 1310 zouden wij wel eens aangetoond willen zien.
Het zal wel zijn, dat de commissie uitnemend in staat is te oordeelen over de zaak! Maar dan toch niet omdat er mannen in zitten, die aan het hoofd staan van groote bedrijven, die met electriciteit evenmin iets gemeen hebben als ons blad. Deze mannen zullen de goedkoope vleierij dan ook wel welen op afstand te houden en met

- 1315 onbevangingheid hun oordeel herzien, wanneer dat gegrond was op de adviezen van professor van Swaay, welke adviezen, blijkens hetgeen door de Maatschappij-Peelcentrale werd daartegen ingebracht, den toets der waarheid *niet* kunnen doorstaan. Ten slotte nog dit. Hoe groot de minachting van den heer van Swaay ook tegenover ons moge zijn, wij zullen in zulk een voor onze stad belangrijke kwestie, niet nalaten te
- 1320 doen, al wat wij kunnen, om te bevorderen, dat Tilburg bekome, wat voor Tilburg het beste is.
- Wij hebben geen vooropgezette meening: wij hebben in deze zaak geen enkel belang ; wij kunnen onpartijdig zijn, omdat wij alleen hebben te vragen naar wat het best is voor het algemeen.
- 1325 Wanneer professor van Swaay er eveneens zoo voorstaat, - en een onpartijdig adviseur moet er zoo voorstaan, - dan zal hij met minder animositeit, die bovendien zijn logische redeneering parten speelt, zijn standpunt kunnen verdedigen.

25 januari 1910 **PEEL CENTRALE TE GRIENDTSVEEN.**

- 1330 Naar we vernemen wordt er op aangedrongen de Peelcentrale alhier te bouwen Daar het te vergaren zwarte veen grooten deels uit deze veenderij zal worden betrokken, is er wel eenige reden hier de electricische centrale te stichten. Ook zal men in dit geval met den bouw kunnen beginnen, en niet het rapport van Noord-Brabant behoeven af te wachten.

1335

10 februari 1910 **PEEL-CENTRALE TE GRIEDTSVEEN.**

Naar aanleiding van het bericht omtrent de oprichting eener Electricische Centrale te Griendtsveen, door de maatschappij de Peel-Centrale deelt men ons van bevoegde zijde mede, dat te Griendtsveen hieromtrent niets bekend is.

1340

12 februari 1910 **Electricische Peelcentrale.**

Door Gedeputeerde Staten van Limburg is aan de Electricische Peelcentrale vergunning verleend voor een tijdvak van twintig jaren, voor het spinnen van electricische draden van hooge spanning over de provinciale wegen van Limburg.

1345

6 maart 1910 EINDHOVEN. Op voorstel van B. en W. heeft de gemeenteraad gisteravond besloten, aan de N. V. Peelcentrale, onder zekere voorwaarden toe te staan een kabelleiding te leggen door den Bouw, de Molenstraat en het Stratumseind.

1350

7 maart 1910 **3e Rapport betreffende de Electricische Centrale.**

Verschenen is het 3e Rapport van professor van Swaay en de commissie van het electricisch bedrijf.

De eindconclusie van professor van Swaay luidt als volgt:

- 1355 1e. De Gemeente Tilburg bewandelt den veiligsten en voordeeligsten weg, indien zij zelf eene gemeentelijke electriciteitsfabriek in exploitatie brengt.
- 2e. Zij stelle den stroom voor de grootindustrie van den beginne af tegen een laag tarief verkrijgbaar.
- 3e. De aanvangs-machinecapaciteit worde afhankelijk gesteld van de vraag of er werkelijk in Tilburg groot-industrieelen te vinden zijn, die tegen een tarief als
- 1360 thans door de P.-C. wordt aangeboden, stroom zouden verlangen. Zou dat aantal werkelijk van eenige beteekenis zijn, dan behoefde zeker geen dubbel-tarief te worden ingevoerd voor de klein-industrie. Worden door de grootindustrie geen aansluitingen verlangd van eenige beteekenis, dan kan de aanvangsmachinecapaciteit tot twee
- 1365 eenheden van 350 K.W. worden teruggebracht, waarbij het kapitaal voor eersten aanleg f340000 blijft of met den derden ketel f350000.
- 4e. In ieder geval worde de centrale zoo ingericht, dat later gemakkelijk aansluiting kan gemaakt worden met een of andere hoogspanningscentrale, die er misschien over eenige jaren zijn zal. Zoodra dan het tijdstip is aangebroken waarop de machinecapaciteit moet worden uitgebreid, kan nagegaan worden of aansluiting aan die
- 1370 hoogspanningscentrale voor de Gemeente voordeel kan opleveren; is zulks niet het geval dan is uitbreiding van het eigen vermogen aangewezen.
- 5e. Door de centrale in te richten als onder 4 aangegeven zal de Gemeente-electriciteits-fabriek zoo noodig in staat zijn, zelf hooggespannen stroom voor de omgeving te leveren.

1375

De commissie van het electricisch bedrijf vat haar oordeel als volgt samen:

De Commissie is overtuigd, dat zooals uit de becijferingen is gebleken, de eigen Centrale voordeelijker werkt dan aansluiting aan d. Peel-Centrale, zoodat het voor de

1380 hand ligt, dat zij alleen kan adviseeren tot definitieve afwijzing der

1385 Concessieaanvraag der Peel-Centrale en tot oprichting van eene eigen Centrale volgens de laatste plannen van Prof. Van Swaay. Uwe Commissie aarzelt niet er aan toe te voegen, dat ook voor hefc geval de uitkomsten der vergelijking tusschen eigen bedrijf en aansluiting aan de Peel-Centrale een gelijk bedrag aan winst of zelfs een klein verschil ten nadeele der eigen Centrale hadden aangegeven, de Commissie toch hetzelfde advies zou hebben gegeven, omdat zij zich te zeer bewust is van de bezwaren welke aan eene Concessieverleening zijn verbonden.

12 maart 1910 **Eelectricische Centrale.**

1390 NOTA van prof. Van Zwaay betreffende Liet schrijven van de Maatschappij Peel-Centrale aan den Raad der Gemeente Tilburg van 22 Dec. 1909 on het daarbij behoorend rapport van den heer Jos. C. van Dooren.

1395 Toen ik einde Januari 1900 de laatste bladzijde van mijn rapport voor oen gemeentelijke electriciteitsfabriek te Tilburg schreef, had ik gevoegelijk kunnen eindigen met het korte artikel over de middelen ter bevordering, van het electriciteitsverbruik. Immers in bijna alle rapporten, die omtrent de oprichting van electriciteitsfabrieken hier te lande zijn uitgebracht, volstaan de adviseurs met eene rentabiliteits rekening over de eerste 5 jaren. Ik meende evenwel goed te doen met een globale rekening te maken over 15 jaar, tenminste te doen zien wat er in zulk een bedrijf zit. Weinig had ik toen kunnen vermoeden, dat de Maatschappij P.-C, wier 1400 ontstaan op dat tijdstip nog door niemand bevroed werd, maanden daarna zulk een felle critiek zou gaan oefenen op de door mij neergeschreven cijfers, waardoor ik nu plotseling moet ontwaren, dank zij de uitspraak van deze Maatschappij, dat mijne 1405 illusie in rook vervliegt en er slecht 1 en drie vierde ton in 15 jaar overschiet. Feitelijk mag ik na de P.-C. nog dankbaar zijn, dat zij zoo edelmoedig is, die 1 en drie vierde ton als winst over te laten, immers het had haar niet de minste moeite gekost ook dat bedrag nog weg te werken. Gelukkig evenwel geldt hier niet het „Roma locuta, causa finita" en niemand, zal het den adviseur der Gemeente euvel duiden, 1410 indien hij de berekeningen der P.-C. aan eene revisie onderwerpt.

Het eenvoudigste middel om de zaak duidelijk uiteen, te zetten, lijkt mij het opmaken van eene nieuwe rentabiliteitsrekening voor den eigen centrale, waarbij de verschillende posten, die daarop voorkomen, eerst een voor een worden ter sprake gebracht, getoetst aan opgaven van anderen en aan de beweringen der P.-C, om ten 1415 slotte de resultaten te verzamelen in een tabel.

We beginnen, derhalve met de kapitaalrekening.

Het aanlegkapitaal is: veel te klein zegt de P.-C. en aan de hand der statistieken die, zooals ik reeds meer gelegenheid had op te merken, met de noodige omzichtigheid moeten, gebruikt worden, decreeteert zij eenvoudig, dat het gebouw in plaats van 1420 f48000, f118000 kosten moet, dus ongeveer 2.5 maal zooveel. Aangezien onder mijne leiding verschillende belangrijke bouwwerken zijn tot stand gekomen, acht ik mij zelf nog wel in staat eene begrooting te maken voor een eenvoudige stedelijke centrale; het bedrag van f48000 is goed en Uwe Commissie zal zich gemakkelijk Langs anderen weg kunnen overtuigen van de juistheid van dit cijfer. Het gebouw der 1425 electriciteitsfabriek te Gouda, iets kleiner dan dat voor Tilburg, is eveneens geraamd op f48000 en heeft daarbij een heifundering van 700 palen.

Aan de overige cijfers mijner begrooting valt niet te tornen, zijl berusten allen op offerten, van fabrikanten naar den hoogen kant afgerond, Uwe Commissie heeft zich door inzage van de stukken, daarvan kunnen overtuigen. Bovendien constateer ik, dat 1430 de prijzen, van turbogeneratoren, aanmerkelijk gedaald zijn in den laatsten tijd, zoo zijn de beide turbo's voor Gouda ieder met een vermogen van 200-240 K.W. compleet met condensatie-inrichting, vrachtmontage, in bedrijf stellen en 14 dagen bedienen, aangenomen door de firma's Stok Hengelo en Electrotechnische Industrie te Slikkerveer voor f45720. Door den adviseur voor Delft was in zijn rapport 1435 uitgetrokken voor 3 turbo's van 250-300 K.W. een som van f121000, later is door hem oen alternatief aanbieding gevraagd, nl. 2 turbo's van 500-600 K.W. of 3 van 250 - 300, de beide grootere worden nu geleverd voor circa f85000 dus ruim 30 pCt. beneden de raming van den adviseur. Verder kan ik mededeelen dat de normale prijs voor een turbogenerator van 1500 K.W. thans slechts f60000 bedraagt.

1440 Ik heb derhalve nogal goeden moed op de door mij aangenomen prijzen en Uwe Commissie zal liet wel met mij eens zijn, dat er niet de minste reden bestaat het aanlegkapitaal hooger aan te nemen als door mij is begroot. De kapitaalrekening kan echter nog iets gunstiger gemaakt worden. In het rapport was voorgesteld te beginnen met één turbo van 200 en één van 300 K.W., waardoor uitbreiding na 2 jaar met een 1445 machine van 500 K.W. waarschijnlijk werd geacht. Plaatst men direct 2 turbo's ieder van 500 K.W. en tevens ook een derden ketel, dan zal het aanlegkapitaal f35000 hooger

worden, dus f375000, daardoor vervalt echter de uitbreiding in het 3e en 4e jaar met f56000 terwijl de eerste uitbreiding met een machine van bv. 1000 K.W. eerst behoeft plaats te hebben in het 8e bedrijfsjaar, niet het oog op de tegenwoordige prijzen is
1450 een bedrag van f70000 voor die uitbreiding als ruim te beschouwen.

Bij de nieuwe rentabiliteitsrekening nemen we derhalve als aanlegkapitaal f375000, voor uitbreiding machinevermogen in het 8e jaar f70000 waarvan f35000 op de kapitaalrekening van het 8e en f35000 op die van het 9e jaar worden gebracht. De
1455 kosten van het kabelnet en daarbij behorende uitbreidingen blijven overeenkomstig de vroeger gegeven cijfers. (Wordt vervolgd)

14 maart 1910 **Eelectrische Centrale.**

We komen nu tot de bedrijfskosten.
1460 Rente.

Voor rente rekenen we 4 pCt. en wel zoo, dat ook over het bedrag der uitbreiding van het loopende jaar de volle 4 pCt. wordt berekend.

Afschrijving.

1465 Ofschoon voor Nederlandsche toestanden eene afschrijving van $3\frac{1}{2}$ pCt. van het aanlegkapitaal, dus een geheele delging in 29 jaar voldoende wordt geacht, zal ik iets verder gaan en 4 pCt. afschrijven, terwijl bij de rivisie der berekening voor aansluiting aan de P. C. $3\frac{1}{2}$ pCt. zal berekend worden.

Aangezien dooreengenomen de kapitaalrekening van het net ruim de helft is van het
1470 geheele kapitaal, beteekent dit dus, dat terwijl op het kabelnet $3\frac{1}{2}$ pCt. wordt afgeschreven, de afschrijving op de centrale meer dan $4\frac{1}{2}$ pCt. bedraagt.

Met eene volledige afschrijving in 25 jaar staat de rekening zeker op een soliede basis. We schijven dus ieder jaar af 4 pCt. van het aanlegkapitaal en 2 pCt. van de
1475 in dat jaar plaats gehad hebbende uitbreidingen.

Het 1e jaar is er een verlies op de exploitatie van f4833.-, in het 2e jaar een winst van f3071.-, waarmede dus het verliessaldo van het 1e jaar nog niet ten volle kan gedekt worden. Eerst in het 3e jaar kan alle verlies worden afgeschreven en blijft er f91000 voor de afschrijving beschikbaar.

In de eerste 3 jaren had men echter moeten afschrijven de volgende bedragen:

1480 1e jaar 4 pCt v. 375000, 2 pCt. v. 7500=15150
2e jaar 4 pCt v. 382600, 2 pCt. v. 15000=15600
2e jaar 4 pCt v. 297500, 2 pCt. v. 15000=16200
f46950

in 't 3e jaar afgeschreven f 9400

1485 te kort op de afschrijvingen in de 3 jaren f37550

Verdeelen we dit bedrag gelijkmatig over 22 jaar, dan moet in ieder der volgende jaren behalve de 4 pCt. van het aanlegkapitaal en de 2 pCt. van de uitbreiding nog f1707 worden afgeschreven. Voor het 4e jaar krijgen we dus

1490 4 pCt van 412500, 2 pCt. van 15000=16800

extra= 1706
te zamen afgerond f18500

Voor het 5e jaar:

1495 4 pCt. van 427500, 2 pCt. van 15000=17400

extra= 1707
te zamen f191000

Op deze wijze zijn alle afschrijvingen berekend, zoodra de laatste cijfers een getal gaven boven f50 wordt naar het volgende honderdtal afgerond.

Salarissen en loonen.

1500 De loonen zijn wat verbeterd, als beginpost is f10000 uitgetrokken, de jaarlijksche vermeerdering voor verbetering van salarissen en loonen of voor aanstelling van nieuw personeel gebracht.

Kolenrekening.

1505 Een wijdloopig betoog wordt door de 6 P. C. opgezet omtrent het kokesgruis. Moest men echter hare cijfers gelooven, dan zou het stoken met dit materieel eenvoudig een dwaasheid zijn, want het zou veel duurder komen als met kolen van f9.

Per afgeleverde K.W.U. reken ik n.l. het kolenverbruik op 2,2 K.G., gemiddeld over 15 jaar, dit is zeer ruim gerekend, immers bij de moderne 500 K.W. turbogeneratoren
1510 bedraagt het stoomverbruik bij 25 pCt. belasting reeds niet meer dan 10 K.G. per Kilowattuur.

1515 Bij gemiddeld 10 K.G. stoom per uur zouden dus bij 8voudige verdamping 1,25 K.G. kolen per geproduceerde K.W.U noodig zijn, dit geeft bij 75 pCt rendement der centrale 1,67 K.G. kolen per afgeleverde K W.U., rekenen we zooals wordt voorgesteld met 2,2 dan zijn we stellig aan den veiligen kant. In Utrecht bereikt men thans met de 7 0 KW. turbogenerator + de oudere kleine zuigermachines 1,3 K.G. kolen per geproduceerde K.W.U. dus 1,73 K G. per nuttige K.W.U. bij 75 pCt. rendement. De adviseur voor Delft nam eveneens voor zijne berekening met turbogeneratoren van 500-600 K.W.U. 2,1 K.G, kolen per nuttige K.W.U.

1520 Deze 2.2 K.G. kosten bij een kolenprijs van f9 per ton, derhalve 1,98 cent. Volgens de rekening der P. C zouden K.W.U. noodig zijn 7,23 K.G. cokesgruis, tegen f3,75 per tob geeft dit 2,71 cent of ruim 30 pCt. duurder stoken dan met kolen van f9, dat klinkt toch wel zonderling.

1525 Met betrekking tot de waarde van het kolengruis als stookmateriaal, mag ik hier even aanhalen hetgeen door een bevoegd deskundige, den Directeur der Gemeentegasfabriek daaromtrent wordt gerapporteerd.
(Wordt vervolgd).

15 maart 1910 **Eelectrische Centrale.**

1530 "Volgens een door dr. A. Verwey te Rotterdam op last van het Gemeentebestuur van Tilburg ingesteld onderzoek omtrent de verbrandingswaarde onzer gascokes blijkt, dat deze eene warmtewaarde hebben van 7160 calorïën. Het aschgedeelte der cokes bedroeg 12½ pCt. het vochtgehalte 1.24 pCt. of te zamen ruim 13½ pCt Om reden nu van het cokesbries 25 pCt. extra wordt afgetrokken voor asch en vochtgehalte, zouden de in

1535 rekening gebrachte 75 pCt. zuivere brandstof nog 10 pCt. asch en vocht mogen bevatten om toch eene calorische waarde te vertegenwoordigen van ruim 7000 éenheden. Dat bij eene zoo ruime berekening voor vocht- en aschgehalte van het cokesgruis op een 8voudige verdamping van de zuivere brandstof nog worden gerekend, is m. i, buiten twijfel."

1540 Hiermede is dunkt mij volkomen gerechtvaardigd, dat ik bij het stoken van cokesgruis f5 per ton zuivere brandstof heb aangenomen, dit is trouwens de prijs, die in overleg met de Directie van, de gasfabriek was berekend.

1545 De opmerking van de P. C. dat de Tilburgsche gasfabriek geen genoegzame hoeveelheid gruis ter beschikking kan stellen, blijkt juist te zijn, en ofschoon men nu soortgelijk materiaal van elders kan betrekken wil ik niet den schijn op mij laden, alsof ik door het gebruik van de allergoedkoopste brandstoffen de winsten der eigen electriciteitsfabriek tracht op te voeren. Integendeel ik zal nu de brandstofrekening ruim opzetten.

1550 De Tilburgsche gasfabriek kan beschikbaar stellen 720 ton cokesgruis, laat ons aannemen, dat die hoeveelheid ook in de volgende jaren niet vermeerdert, 720 ton gruis met 25 pCt. verlies leveren 510 ton zuivere brandstof, laten we nu om de P.C. ter wille te zijn voor die zuivere brandstof slechts een 6voudige verdamping aannemen, dan zijn die 540 ton equivalent met 400 ton kolen, de 729 ton cokesgruis kosten f2700.

1555 Aangezien de roosters toch voor het stoken van fijn materiaal zijn ingericht, kan het te kort aan brandstof worden aangevuld met kleine nootkolen, rekenen we daarvan den prijs f8,5 per ton, dan is zulks ruim voldoende.

Voor het eerste bedrijfsjaar krijgen we nu

1560 660 ton kolen. 400 ton = f2700
260 " à f8,5 " .2261
f4961

Voor het 2e bedrijfsjaar:

898 ton kolen. 400 ton = f2700
398 " à f8,5 " .4233

1565 f6933

en zoo vervolgens.

Olie, poetsmateriaal, enz.

1570 Voor olie en poetsmateriaal geef de P. C. een buitensporig hoog bedrag aan, bijna 10 pCt. van het brandstofverbruik en dat bij turbines. Uit een rondvraag door de Bayerische Rvisionsverein aan hare leden gericht omtrent de kosten van smering bij zuigermachines en bij turbines, is gebleken, dat bij zuigermachines van 7-15 pCt bij turbine daarentegen 0.5-2 pCt. van het kolenverbruik kan genomen worden. Indien wij voor het eerste jaar f500 rekenen, voor het tweede f550 en daarna deze post jaarlijks met f400 laten toenemen dan rekenen we ruim.

1575

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

De adviseur voor Delft rekent aan olie en poetsmateriaal in het 5e jaar bij een evengroote centrale, nog bovendien uitgerust met kolentransportinrichting voor automatisch stoken f500.

1580 Onze rekening staat in het 5e jaar water inbegrepen op f800. Het gegarandeerde olieverbruik van een 500 K.W. turbogenerator bedraagt 90 gram.

Onderhoud centrale en kabelnet.

1585 Voor onderhoud der centrale zullen we het 1e jaar f1200 uittrekken en dit bedrag jaarlijks met f150 vermeerderen, voor het kabelnet nemen we het 1e jaar eveneens f1200, doch de jaarlijksche toename stellen we f50.-. Door de P. C. wordt het onderhoud der centrale veel hooger opgegeven, natuurlijk, doch laat ons eens zien wat anderen deden.

1590 De adviseur voor Nijmegen rekende aan onderhoud voor centrale en kabelnet samen het 1e jaar f500, het 2e f1000 en zoo vervolgens tot een maximum van f4500, dat niet meer verhoogd wordt, terwijl de centrale Nijmegen veel gecompliceerder is, omdat men daar behalve draaistroom ook gelijkstroom voor den tram moet leveren.

1595 Volgens onze rekening is het 1e jaar f2400 voor onderhoud beschikbaar, welk bedrag in 15 jaar is opgelopen tot f5300. De adviseur voor Delft rekent voor onderhoud in het 5e jaar, onze rekening geeft f3200 aan. Onze onderhoudcijfers zijn dus vergeleken met gelijksoortige centrales aan den hoogen kant.

1600 Even moet ik hierbij een punt ter sprake brengen uit het rapport der P. C. Er wordt mij fel verweten, dat ik te weinig voor onderhoud had uitgetrokken, dit is niet geheel juist, doch de P. C. is niet volkomen op de hoogte. Vooreerst was, behalve de f1954 welk bedrag jaarlijk met f250 verhoogd werd, nog f1000 uitgetrokken voor 1605 onderhoud, olie en poetsmateriaal, terwijl verder het onderhoud van het kabelnet daar geheel buiten staat en begrepen is in de kapitaalrekening van de uitbreiding, dit wordt op blz. 30 van mijn rapport medegedeeld en bovendien weet uwe commissie, dat ik daaromtrent inlichtingen heb verstrekt, lang voor dat de P. C. op het toneel 1610 verscheen. Dat ik het onderhoud van het kabelnet op de kapitaalrekening liet staan, spruit voort uit de overweging, dat er iets onlogisch in gelegen is, van onderhoud te spreken als de betreffende zaak nog niet geheel gereed is. Intusschen is dat slechts eene persoonlijke opvatting en hebben we op de nieuwe rentabiliteits-berekening dit 1615 onderhoud, zooals boven vermeld, onder de bedrijfskosten opgenomen. Feitelijk zouden nu daardoor de uitbreidingskosten van het kabelnet iets verminderd kunnen worden, we zullen echter de aangegeven bedragen laten staan, dan zijn we ook daarmee aan den 1620 ruimen kant.

(Wordt vervolgd)

17 maart 1910 **De Peel Centrale.**

1615 De ingenieur der Peelcentrale, de heer Van Schaik, is te Venlo aangekomen en zal zich daar ter-stede vestigen.

Nu kan men verwachten, dat met bekwamen spoed de noodige werkzaamheden zullen verricht worden.

1620 De Peel-Centrale, zoo deelt de N. R. Ct. mede, is reeds bezig met het leggen van haar kabels, o a. in de gemeente Eindhoven, en is gereed, voor de levering van electriche beweegkracht.

1625 Zooals in de meeste groote centrales geschiedt, wordt ook in déze stroom opgewekt door turbo-dynamo's. De ketels, tot opwekking van den benodigden stoom voor de turbodynamo's kunnen met verschillende grondstoffen worden gestookt: steekturf, gas, afval van eene in de onmiddellijke nabijheid op te richten fabriek voor verwerking van 1630 veen op cokes enz.; men zal met het gebruik van steekturf beginnen. De stroom van licht wordt voor de kleinere gemeenten, welke geen eigen gasfabriek hebben, geleverd, tegen prijzen 40 pct. lager dan in de groote steden van Nederland; zoodat men electricch licht met de metaaldraadlamp zal kunnen branden tegen prijzen niet hooger 1635 dan van petroleumverlichting. Aan de groote gemeenten, welken den stroom zelf distribueeren, en dus een eigen verdeelnet aanleggen, wordt, de stroom tegen nog lager tarieven geleverd. Ten eind van concurrentie tegen de gasfabrieken uit te sluiten, wordt in de gemeenten, welke een eigen gasfabriek hebben, de distributie van den stroom voor licht en kleinkracht aan de gemeente overgelaten. Voor drijfkracht 1640 zijn de prijzen uiterst laag gesteld, zoo laag, dat industrie op s wijze lia3r drijfkracht zelf goedkoop zullen kunnen procudeeren. Ais men nu bedenkt, dat in het gebied, dat de Centrale dunkt te bedienen, ongeveer 25,000 paardekrachten voor de verschillende industrieën zijn opgesteld, dan kan men nagaan, welke belangen in die richting door de Centrale kunnen worden gediend. Vooral op sociaal gebied zal de 1640 Centrale allicht een omwenteling kunnen brengen; want op de kleinste dorpen kan nu even goedkoop als in de grootindustrie-centra beweegkracht geleverd worden.

17 maart 1910 **Electrische Centrale.**

1645 We gaan nu over tot de retabiliteitsrekening indien volgens de laatste offerte bij de P.C. werd aangesloten, we zullen de verschillende posten weer kort bespreken en de resultaten vereenigen in een tabel.

Kapitaal rekening.

1650 De P. C. rekest f5000 voor het gebouw met werkplaats, meetlokalen, magazijnen en de complete inrichting. In mijn rapport wordt alleen f4500 uitgetrokken voor werktuigen en instrumenten, verder moet het magazijn nu grooter zijn, omdat de grove artikelen als kabelmoffen enz, niet meer kunnen geborgen worden in de benedenverdieping van het machinehuis, we zullen dus de kapitaalrekening van f162000 op f170000 brengen.

1655 Uitbreiding.

De uitbreiding kabelnet blijft zooals aangenomen is.

Rente.

1660 Deze blijft op 4 pCt. gehandhaafd.

Afschrijving.

1665 Hiervoor nemen we nu in verband met het vroeger besprokene 3½ pCt; voor het gebouw zou men minder kunnen nemen maar voor werktuigen en instrumenten zou men het percentage aanmerkelijk hooger moeten stellen het is dus eenvoudiger over het geheele kapitaal 3½ pCt. te rekenen, zoodat in 29 jaar het geheele aanlegkapitaal is afgeschreven. Zooals uit de tabel blijkt, kan het 1e, 2e en 3e jaar niets worden afgeschreven, want de winst op de exploitatie in het 3e jaar is nog niet eens geheel toereikend om het verliessaldo der exploitatie over de beide eerste jaren te dekken, het bedrag, dat in de eerste 3 jaren had moeten worden afgeschreven, verdeelen we
1670 weer over de 26 jaar die overblijven, we maken m.a.w. de rekening geheel overeenkomstig die der eigen centrale, doch rekenen 3½ pCt. in plaats van 4 pCt.

Stroomkosten.

1675 Deze zijn ingevuld overeenkomstig de opgave der P. C.

Salarissen, loonen.

1680 Aangezien we de loonen bij de eigen centrale iets verbeterd hebben, zullen we dit hier ook op evenredige wijze doen en derhalve voor deze post het 1e jaar f4500 stellen met eene jaarlijksche toename van f140.

Onderhoud kabelnet.

Hiervoor nemen we hetzelfde bedrag dat bij de eigen centrale is aangenomen, de cijfers wijken weinig af van die, door de P.C. aangegeven.

1685 Onderhoud gebouw.

Hiervoor hebben we een jaarlijks bedrag van f200 aangenomen.

Diversen.

1690 Voor deze post is jaarlijks f1000 gerekend zooals de P. C. aangeeft. De tabel I leert, dat bij de laatste aanbieding der P. C. de winst in de 15 jaar f323099 zou bedragen, nog altijd minder dus dan bij eigen exploitatie. Ofschoon ik in 't geheel de optimistische beschouwing der P. C. betreffende de reusachtige aansluitingen, der groot industrie niet ten deel en dus eigenlijk nutteloos werk is, op het laatste gedeelte van haar rapport in te gaan, waar nog eens
1695 het voordeel voor de Gemeente werdt becijferd bij aansluiting aan de P. C., gebasseerd op dat enorme debiet, ben ik ten slotte toch genoodzaakt dit geval nog eens even onder de oogen te zien, omdat het genoemde rapport de zinsnede voorkomt: "Het ware dan ook wel interessant geweest, indien de adviseur voor dit geval eens eene bedrijfsrekening over 15 jaar had opgesteld in plaats van een nadere toelichting
1700 eenvoudig "overbodig" te noemen."

Welnu, ik vindt het zelf ook interessant en heb daarom de rekening gemaakt, waarvan de resultaten vereenigd zijn in tabel III. Ik heb echter daarbij niet meer zoo met geld gemorst als in mijn nota van 2 Nov. 1.1.

1705 Voor het gemakkelijk overzicht zullen we de verschillende posten wederom kort bespreken.

Kapitaalrekening.

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

- Uitgaande van de aanname dat P. C. omtrent het verbruik kunnen we het bedrijf beginnen met 1 machine van 500 K.W. en een van 1500 K.W. benevens 2 ketels ieder van 400 M² verwarmingsoppervlak. In het 3e jaar wordt uitgebreid met 1 machine van 1500 K.W. en 2 ketels ieder van 400 M² verwarmingsoppervlak die in het 5e jaar komt de 3e machine van 1500 K.W. er bij, waarna verdere uitbreiding onnoodig is. De kosten van eersten aanleg zullen dienovereenkomstig bedragen:
1710	Gebouw	78000
1715	Meubelen	1000
	1 turbogenerator 500 K.W. compleet	45000
	1 turbogenerator 1500 K.W. compleet	65000
	2 ketels van 400 M ³ v. o. compleet	30000
	Pompen	5000
1720	2 transformatoren	2100
	Verlichte centrale	900
	Loopkraan	6000
	Schakelinrichtingen	16000
	Stoom- en andere leidingen	14000
1725	Inrichting meetlokaal, werkplaats	4500
	Koeltoren enz	12500
	Oprichtingskosten	<u>10000</u>
		290000
	Diversen onvoorzien, afronding.	22000
1730	Het kabelnet wordt door de P. C. inclusief oprichtingskosten, gebouw voor werkplaats, meetlokalen en magazijn, benevens de inrichting daarvan, op f200000 aangenomen,	
1735	rekenen we f12000 voor het gebouw met alle inrichtingen, dan moeten we voor het kabelnet alleen nemen	<u>188000</u>
	Totaal.	500000
- De uitbreiding in het 3e jaar met 2 ketels en een 1500 K.W. machine belooft f95000, die van het 5e jaar met één machine van 1500 K.W. f65000. De uitbreiding van het kabelnet nemen we over van de P. C.
- 18 maart 1910
- 1745 het 3e jaar f9000 af terwijl er van de beide eerste jaren nog een verliessaldo op de exploitatierekening staat van ongeveer f17000 We hebben dus de afschrijving aangenomen weer op 3½ pCt. en het bedrag dat in de eerste 3 jaren moest, doch niet kon worden afgeschreven, gelijkelijk verdeeld over de 26 jaar die overblijven.
- 1750 Ontvangsten.
Deze zijn overgenomen van de P.C. dus tegen 3,6 ct. per afgeleverde K.W.U.
De tabel IV wijst nu aan een nettowinst van f882203 in 15 jaar, dus belangrijk minder dan bij eigen exploitatie.
Het heeft wel eenigszins den schijn, alsof de P.C. wil optreden als reddende engel voor de Tilburgsche grootindustrie, juist alsof lage tarieven alleen mogelijk zouden zijn, bij aansluiting aan haar net; daarom zal ik nog even aantonen, dat de Gemeente, indien zij een eigen centrale in exploitatie brengt, zonder enig bezwaar direct die zelfde lage tarieven voor de groot-industrie kan invoeren en dat zij daar wel bij zal varen.
- 1760 Ofschoon ik er niet van overtuigd ben, dat zelfs bij een tarief van gemiddeld 3,5 ct. per K.W.U. de Tilburgsche groot-industrie zoo zal hunkeren naar electrischen stroom voor hare bedrijven, willen we voor een oogenblik eens aannemen, dat eenige fabrikanten zich tegen dat tarief zouden willen aansluiten aan de Gemeente-centrale en dat ze dat zoodoende het le jaar 300000 K.W.U. aan de groot-industrie konden
- 1765 geleverd worden
Onderstellen we verder, dat hun voorbeeld langzamerhand navolging vindt en dat zoodoende ieder jaar 100000 K.W.U. meer aan de groot-industrie geleverd worden; in het 15e jaar zou de groot-industrie dan 1700000 K.W.U. verbruiken, een veel bescheidener afname dus als de P. C. wenscht aan te nemen, waarbij in het 8e jaar reeds 5000000 M.W.U. door de groot-industrie zouden worden opgenomen.
- 1770 Voor deze onderstelling heb ik eveneens een rentabiliteitsrekening opgemaakt, de tabel V geeft daarvan een overzicht. In plaats van aanvankelijk twee machines van 500 K.W. te nemen, zou het dan aanbeveling verdienen er twee van 750 K.W. te plaatsen of

1775 één van 500 en een van 750, waardoor het kapitaal voor eersten aanleg slechts f15000
1780 hooger zouden worden. In het 6e, 7e of 8e jaar zou dan uitbreiding met een machine
van 1500 K.W, noodig worden, in de rekening is aangenomen dat zulks in het 7e jaar
plaats heeft, het daarvoor noodige bedrag van f70000 voor 1 turbogenerator à 1500
K.W. en nog een ketel is op de kapitaalrekening van het 8e jaar gebracht. Voor
uitbreiding van het kabelnet is f2500 per jaar meer uitgetrokken. De afschrijving
bedraagt weer 4 pCt., hetgeen in de eerste 2 jaren niet kan worden afgeschreven is
wederom gelijkelijk verdeeld over de 23 jaar die overblijven.
1785 Voor de kolenrekening is 1,3 ct. per geproduceerde K.W.U. aangenomen, hetgeen bij
deze gunstige belasting ruim voldoende is. De overige posten zijn ook in
evenredigheid wat hooger genomen. Als ontvangsten van de grootindustrie is 3,5 ct.
per K.W.U. als gemiddelde aangenomen. Een netto winst van f554.352 is nu het
resultaat in 15 jaar.

Door de maatschappij Peel centrale werd gisteren aan den Gemeenteraad van Tilburg het volgende schrijven verzonden:

1790 's-Gravenhage, 10 Maart 1910.
Aan den Edel Achtbaren Raad der Gemeente Tilburg.
Het 3e Rapport van de Electriciteitscommissie en Prof. van Swaay, ons blijkens
poststempel den 9 Maart toegezonden, gewerd ons in goede orde op 10 dezer.
1795 Hoewel wij op onomstootelijke gronden zouden kunnen aantoonen, dat de beweringen en
becijferingen in het 3de Rapport op zoodanige grondslagen berusten dat zij
dientengevolge tot onjuiste conclusien voeren,, zoo meenen wij beter te doen ons van
verdere gedachtenwisseling te onthouden, tegenover den, naar onze meening, weinig
voeglijken vorm, waarin het genoemde Rapport is gesteld.
1800 Wij wenschen echter Uw college alsnog beleefd in overweging te geven., de
verschillende stukken in handen te stellen van een Technische Commissie, bestaande
uit onpartijdige praktische deskundigen en verklaren ons in dat geval bij voorbaat
bereid aan zulk een commissie alle gewenschte inlichtingen te verschaffen en tevens
aan te toonen, dat de laatste cijfers van Prof. van Swaay geenszins de bewijzen uit
het rapport van den heer Jos. C. van Dooren weerleggen.
1805 Mocht evenwel, zooals wij reden hebben thans te verwachten, Uw Raad tot de oprichting
eener Gemeentelijke Centrale besluiten, dan blijven wij overtuigd dat later beslist
zal blijken dat zoowel de Gemeente Tilburg als hare Industrie wat de stroomprijzen
betreft, zich in beduidend minder gunstige conditiën zal bevinden dan de andere wel
aan ons niet aangesloten gemeenten.
1810 Wij geven U tot slot kennis dat de dato 25 Februari j.l. de acte van oprichting
gepasseerd is der Naamlooze Vennootschap "Maatschappij Peel-Centrale".
Behalve ondergeteekenden, J. Bakker en H. F. Roll, als gedelegeerde Commissarissen,
zijn benoemd tot Commissarissen de heeren G. A. M. van Lanschot, lid der firma F. van
1815 Industriëel te Helmond, Vincent van den Heuvel, lid van de Tweede Kamer der Staten
Generaal te Geldrop, en Mr. F. J. Bolsius, lid van de Tweede Kamer der Staten
Generaal te Roermond, (secretaris).
't Welk doende enz.
w. g. J. BAKKER.
1820 H. F. ROLL.

26 maart 1910 **INGEZONDEN STUKKEN**

Mijnheer de Redacteur.

1825 In het nummer van Woensdag 23 Maart j.l. van de Nieuwe Tilburgsche Courant komt een
Raadsoverzicht voor over de laatste Raadsvergadering. Zooals bekend hebben de
raadsoverzichten van dat blad met uitsluitend de strekking om het behandelde te
verduidelijken, maar wordt er tevens op gewerkt om de houding van den directeur van
dat blad of goed te praten of zoo schoon mogelijk voor te stelen, terwijl anderen,
1830 welke niet de zienswijze van den heer Arts doelen, in hatelijke bewoordingen worden
besproken en hunne bedoelingen in een verkeerd daglicht worden gesteld. Reeds meer
had ik de eer als doelpunt dier venijnige pijlen te kunnen dienst doen. Do wijze
waarop ik nu echter in het laatste overzicht aangevallen word, noodzaakt mij
hiertegen op te komen. Niet voor mijn persoon, maar in mijn hoedanigheid van raadslid
wensch ik geen blaam op mij te laten werpen. Ik verzoek u daarom beleefd, mijnheer de
1835 Redacteur, mij de noodige plaatsruimte in uw geacht blad te willen verleen. Het zal
niet doenlijk zijn het geheele raadsoverzicht in één artikel te behandelen, ik zal u
dus voor meerdere malen gastvrijheid moeten vragen, waarvoor ik U hierbij mijn
oprechten dank betuig.
RUDOLP J. A. DIEPEN.

1840

Ik stel mij voor de verschillende punten van het overzicht afdeelingsgewijze te behandelen en ze in te delen in de volgende onderwerpen: Een visitekaartje. – Een vreesachtige Professor en eene vreesachtige Commissie? – De betrouwbaarheid der Nieuwe Tilburgsche Courant. – Het gewicht van een komma. – Onbetamelijke woorden. – Ook een stukje moraal. – en Een martelaar. –

1845

EEN VISITEKAARTJE. De schrijver kan zijn pijlen niet lang in den koter houden, want vrij spoedig laat hg het publiek weten, dat één der bestuurderen der N. V. Peel-Centrale mededeelde dat hij verschillende raadsleden had bezocht, die hem allen beleefd te woord hadden gestaan, behalve de Heer Diepen van wien hij een visitekaartje ontving, waarop met potlood was geschreven, dat de bezoeker hem maar schriftelijk moest mededeelen wat hij te zeggen had.

1850

Ik begin met te verklaren dat deze mededeeling volkomen juist is op een enkele kleinigheid na, ik heb namelijk het visitekaartje niet met potlood maar met inkt beschreven, opdat men mijne woorden niet zou kunnen veranderen.

1855

Ofschoon de overzichtschrjver der N. T. Ct. het eene verschrikkelijke boosheid zal vinden, wil ik toch nog eens verklaren, dat ik in de Heeren den Peel-Centrale zeer weinig vertrouwen stel, zoo weinig zelfs dat ik met genoemde Heeren geen bespreking zonder getuige wenschte.

1860

Dit, en ook de reden waarom, was de overzicht schrijver bekend, maar toch laat hij dat alles onvermeld, omdat dan zijne verdachtmaking geen zin had.

Het is echter noodig dat het publiek onpartijdig worde ingelicht en daarom, Mijnheer de Redacteur, durf ik U beleefd te verzoeken het geheele rapport der Commissie in uw blad te willen opnemen. Er zal dan velen een licht opgaan.

1865

In dat rapport zal men ook de verklaring vinden waarom ik reden en gegronde reden had om de Heeren der Peel-Centrale niet te ontvangen.

In dat rapport wordt namelijk aangetoond dat op de woorden der Peel-Centrale niet kan worden vertrouwd; er wordt bewezen dat zij telefonische gesprekken met opzet verkeerd weergaf; er wordt bewezen dat mondelinge besprekingen welke zij later ontkent of verdraait, wel degelijk hebben plaats gehad en dat wel de woorden van prof. v. Swaay maar niet die der Peel-Centrale geloofwaardig zijn; er wordt aangetoond dat zij prof. v. Swaay ten onrechte beschuldigde haar tarief in een ongunstig daglicht te hebben gesteld; er wordt aangetoond dat zij in hare besprekingen een nieuw tarief binnensmokkelde dat nooit door Tilburg ontvangen was. Het is dan ook niet te verwonderen dat de Commissie tot de conclusie kwam:

1875

"Waar het gebleken is, hoe gevaarlijk het is met de Peel-Centrale in aanraking te komen, WENSCHT ZIJ EVENTUEELE VERDERE ONDERHANDELINGEN ALLEEN SCHRIFTELIJK TE VOEREN om te voorkomen dat de Peel-Centrale het gesprokene op hare wijze zon uitleggen." Aangezien ik persoonlijk ondervonden heb hoe mijne woorden verkeerd worden uitgelegd, heb ik mij geen tweeden keer aan dien steen willen stooten. Ik meen daar zeer

1880

verstandig aan gedaan te hebben.

EEN VREESACHTIGE PROFESSOR EN EENE VREESACHTIGE COMMISSIE. Verder gaande lezen wij: "Algemeen was men van gevoelen das noch de Commissie noch Prof. v. Swaay zich aan een onderzoek hunner becijferingen zouden wagen"

1885

Algemeen? ? ? ? het papier is geduldige Op de verdere domme insinuatie dat noen de Commissie noch Prof. v. Swaay zich aan een onderzoek hunner becijferingen zouden wagen, het volgende: Noch de Commissie, noch Prof. v. Swaay hebben een onderzoek of eene vergelijking hunner becijferingen geschroomd.

1890

Ongeveer 14 dagen vóór de vergadering zijn de gedrukte rapporten aan alle raadsleden toegezonden. De raadsleden welke zulks wenschten, hadden tijd ên gelegenheid te over om andere deskundigen hunne meening te vragen. Ook aan de Maatschappij Peel-Centrale werden de rapporten toegezonden. Meer dan 7 dagen hadden da heeren der Peel-Centrale tijd om tegenbecijferingen te maken; en toch zegt men dan dat noch de Commisie, noch prof. v. Swaay zich aan een onderzoek zouden wegen.

1895

Behalve dat het bouwen der nieuwe gasfabriek geen verder uitstel toestond, kwam de heele zaak hierop neer, dat het niet opging, nadat ieder voldoende gelegenheid had gehad het onderzoek te laten doen, het rapport van Prof. v. Swaay gelijk te stellen met dat ven den deskundige der Peel-Centrale. Behalve door de N. T. C. wordt de bekwaamheid en wetenschap van Prof. v. Swaay alom in den lande ten hoogste geroemd.

1900

Tal van Gemeenten en ook de provincie Noord-Brabant hebben hem aangesteld als hun adviseur. Welnu het rapport van dezen deskundige – ook practischen deskundige – (zie het rapport) wordt op één lijn gesteld met dat van den deskundige der Peel-Centrale en aangezien deze laatste reeds lange jaren in Tilburg bekend is, behoef ik hier niets aan toe te voegen. Alleen kan ik vermelden dat de deskundige der Peel-Centrale

1905

wel zoo eerlijk was de superioriteit van prof. v. Swaay te erkennen, toen hij

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

- namelijk prof. v. Swaay door hem gemaakte plannen eener hoog-spannings-centrale liet verifieeren, omdat, zooals hij ongeveer bekende, hij er begrijpelijker wijze niet zoo mede op de hoogte was.
- 1910 Noch prof. v. Swaay, noch de Commissie hebben dus geschroomd hunne cijfers aan hunne bestrijders in handen te geven.
Wat is er echter op geantwoord?
De heeren der Peel-Centrale zeggen dat zij op onomstootelijke wijze zouden kunnen aantoonen, dat de beweringen en becijferingen in het 3de rapport op zoodanige grondslagen berusten, dat zij dientengevolge tot onjuiste conclusiën voeren.
- 1915 Dit schrijven dateert van 17 Maart en het rapport is volgens hun schrijven door hen ontvangen op 10 Maart.
Zij hebben dus 7 dagen tijd gehad om die onomstootelijke bewijzen op papier te stellen. Het ware werkelijk interessant geweest eindelijk eens onomstootelijke bewijzen te hooren; Tot nu toe is er van de beweringen der Peel-Centrale nog niet veel staande gebleven. Telkens zijn hunne beweringen met de groote trom aangekondigd, maar bij nader onderzoek is telkens en telkens gebleken hoe weinig men de Peel-Centrale au serieus kon nemen.
- 1920 Wil men een bewijs?
Op verschillende tijdstippen maakt de Maatschappij Peel-Centrale vergelijkende berekeningen over het 8ste bedrijfsjaar tusschen een K. W. U. uit haar net en een K. W. U. uit de Gemeentelijke-Centrale.
d.d 27 Juli 1909 geeft zij als 3 haar prijs op 3.76 cent terwijl die der eigen Centrale kostte 6.27 cent.
- 1925 Door velen werd dit direct voor goeden munt aangenomen en de eigen Centrale was reeds veroordeeld.
- 1930 Prof v. Swaay wees echter de Peel-Centrale op enkele leelijke vergissingen en dd. 19 October 1909, dus nog geen drie maanden later komt de Peel-Centrale met een nieuwen prijs, nu niet van 3.76 cent maar reeds van 5.01 cent per K. W. U.
Wederom zet prof v. Swaay de puntjes op de in dd. 22 Dec. 1909 komt de Peel-Centrale in hare herziene berekeningen niet op 3.76 cent of 5.01 cent maar op 7.81 cent per K. W. U. Deze prijzen zijn telkens door de Peel-Centrale zelf voorgerekend en telkens vergezeld gegaan met groote woorden en beweringen Telkens waren ze onomstootelijk, maar telkens toch moest de Peel-Centrale ze herzien en verbeteren.
- 1935 En toch wilde men Prof. v. Swaay dwingen zijn rapport op één lijn te stellen met dat der Peel-Centrale.
- 1940 Vergat men dan heelemaal dat Prof. v. Swaay was de door den Gemeenteraad aangestelden raadsman, welke dien raad van advies zou dienen om de werkelijke belangen van Tilburg te kunnen behartigen, en vergat men dan heelemaal dat de Maatschappij Peel-Centrale sessie vraagt alleen om haar eigen belang te bevorderen, m. i. ten koste der ingezetenen.
- 1945 En is het dan niet duidelijk dat deze gelijkstelling eene beleediging was voor Prof. van Swaay.
Nu is die beleediging nog niet groot genoeg; nu schrijft een onbenkende overzicht schrijver dat Prof. v. Swaay zich niet aan een onderzoek waagde!!
- 1950 DE BETROUWBAARHEID DER NIEUWE TILBURGSCHE COURANT.
- 1955 2 april 1910 INGEZONDEN STUKKEN
(VERVOLG.)
- 1960 30 apr 1910 **Electrische Centrale.**
De heeren Huibers en van Schaik, beiden ingenieurs bij de electriche Peelcentrale, gaven Woensdag alhier, op verzoek van het bestuur der sociëteit Amicitia eenige inlichtingen omtrent de inrichting en kosten van eventueel ook hier te leggen electriciteit.
- 1965 Aan de uitnodiging van genoemd bestuur had een 40-tal leden en geïntroduceerde inwoners gevolg gegeven.
De heer Pruijboom, secretaris Kamer van Koophandel, heette de aanwezigen welkom en stelde de beide ingenieurs aan de vergadering voor, waarna de heer Huibers het woord verkreeg. Spr. deelde mede, dat de heer van Doorn, adviseur de Maatschappij, die de meeste en de beste inlichtingen kon geven, ongesteld was, en daarom zal spreker in
- 1970

- korte trekken, de inrichting enz. der Peelcentrale aangeven, waarna hij zich ter beschikking zal stellen tot het beantwoorden der vragen, welke uit de vergadering mochten worden gesteld.
- 1975 De Peelcentrale wordt opgericht in de Peel, waarschijnlijk in de nabijheid van het station Helenaveen. Zij zal haar dradennet spannen tusschen Eindhoven, Helmond, Venlo, Roermond en Weert en in genoemde steden en de daartusschen liggende gemeenten stroom leveren voor drijfkracht en voor verlichting.
- 1980 Voorloopig zouden de machines tot ontwikkeling van de noodige electriciteit gestook worden met turf. (De lezer herinner zich, dat in Griendtsveen en in de omgeving van Griendtsveen met gunstige resultaten boringen naar steenkoollagen plaats hadden voor een paar jaren terug).
- 1985 Wanneer de aangevraagde rijksconcessie verkregen is, zou de Peelcentrale over ongeveer een jaar in werking kunnen komen. De leiding wordt volgens gemaakt plan aangelegd van Helmond langs de Zuid-Willemsvaart tot Weert en van daar langs Heijthuizen en Kelpen naar Roermond.
- De hoogspanning voor de groot-industrie kon 25 à 30.000 volts bedragen, de middenspanning 5000, en de lage spanning in de gemeenten 200 tot 120 volts, welke laatste geen gevaar meer opleveren voor aanraking.
- 1990 In Limburg is de concessie voor de prov. wegen reeds verkregen; in N.-Brabant nog niet. Venlo gaf aan de Maatschappij reeds volle concessie voor het leveren van licht- en kleinkracht, terwijl in Helmond en Eindhoven ook voor de groot-industrie concessie werd verkregen. Ook te Horst werd de algeheele concessie verleend.
- 1995 De prijzen van licht en drijfkracht zijn zeer laag gesteld - lager - althans zeker zoo laag als de tarieven van eenige in- of uitheemsche maatschappij - vooral die der grootindustrie.
- Wat de gemeenten betreft, kunnen deze aan de Maatschappij concessie verleenen, dat de Maatschappij zelf levert, ofwel, dat de gemeente aan particulieren levert. In het eerste geval, stelt de Maatschappij de prijzen aan de verbruikers in het andere doet dit de gemeente, die dan met de Maatschappij heeft af te rekenen.
- 2000 Naar aanleiding van de gestelde vragen, gaf spreker prijsopgave van de verbruikkosten van motoren van diverse sterkte, om ten slotte eene vergelijking te maken tusschen electromotoren en stoommachines en gasmotoren, waaruit bleek, dat de eerste het verreweg wonnen in het voordeelig werken.
- 2005 De heer H. Hermans, President der Kamer van Koophandel sloot met een woord van dank aan spreker de vergadering.
- 14 mei 1910 **De Electricische Centrale, een ingezonden stukje in „De Maasbode" en nog wat.**
- 2010 De Maasbode plaatste het volgend, haar door iemand toegezonden stukje, naar aanleiding van een bericht in dat blad, betreffende de jongste vergadering van den Gemeenteraad van Tilburg. Die iemand, die de beschouwing inzond, en waarvan men hier in Tilburg wel begrijpen zal in welken hoek die zit, schrijft letterlijk als volgt:
- 2015 „In dit bericht, wordt o.m. medegedeeld, dat door het raadslid Arts werd opgemerkt, dat door de leiding van het bouwen der electricische centrale aan Professor van Swaay op te dragen, gelogenschaft is, wat vroeger werd beweerd, n.l. dat deze adviseur der gemeente in zake stichting eener eigen centrale of aansluiting bij de Peelcentrale geheel belangloos was.
- 2020 Om te voorkomen, dat uit dit bericht onjuiste gevolgtrekkingen zouden worden gemaakt, is het noodig, dat er op gewezen wordt, dat de berichtgever verzuimde te vermelden, dat deze beschuldiging niet onweerlegd is gebleven.
- Deze verdachtmaking is door den heer Arts overgenomen van de Peelcentrale. Deze Maatschappij had Professor van Swaay van partijdigheid beschuldigd omdat hij de
- 2025 concessie aan die Mij. ontraadde.
- De cijfers, waarmede de Peelcentrale dit meende te kunnen bewijzen bleken echter totaal valsch te zijn: hare berekeningen werden stuk voor stuk weerlegd, zoodat de Raad dan ook met slechts ééne stem tegen (die van den heer Arts) destijds besloot tot oprichting der Gemeentelijke Centrale.
- 2030 De insinuatie van den heer Arts wordt dan ook algemeen afgekeurd, en om te voorkomen dat op den naam van een zoo hoogstaand persoon als Prof. van Swaay een onverdiende smet zou geworpen worden, was het noodig het vorige bericht wat aan te vullen."
- Reeds van jaren her wisten wij, dat het geen kunst is om in de *Maasbode* hatelijkheden en verdachtmakingen tegen den heer Arts, die niets anders in de wereld is dan een eenvoudig vertegenwoordiger van het katholieke volk, geloosd te kunnen krijgen. Waar zoovele eminente katholieken uit ons land in de kolommen van dat blad werden
- 2035

- 2040 neergehaald – men behoeft de treurige campagne over den “lof der grofheid” der laatste dagen zich maar te herinneren – is dat echter voor den heer Arts geen schande.
- 2045 Hoewel wij bij ondervinding weten, dat de *Maasbode* ook tegenover den heer Arts niet de eerlijkheid betracht van onjuiste voorstellingen terug te nemen, en wij dit dan ook aan het Rotterdamsche blad niet vragen, noodzaakt het zeer tendentieuze stukje, waarmede men o.i. professor van Swaay geen dienst bewees, ons toch tot een klein verweer, om te voorkomen, dat anderen het om hun eigen triest figuur te redden, tegen ons zullen uitbuiten.
- 2050 De voorstelling door den inzender in de *Maasbode* – zou dat een belangeloze zijn? – is natuurlijk niet juist.
- 2055 Ten eerste was de opmerking van den heer Arts allerminst een “beschuldiging” tegen den heer van Swaay.
- 2060 Het is geen beschuldiging te zeggen, dat iemand niet belangeloos is in aangelegenheid als deze. Slechts wanneer men zegt, dat hij *oneerlijk* is komt men aan een beschuldiging. De heer Arts heeft dat niet gezegd en ook niet *willen* zeggen. Men kan belang bij iets hebben en toch eerlijk zijn, alleen is de vraag of hij, die een advies moet hebben, goed doet bij een belanghebbende te rade te gaan, ook al twijfelt men geen seconde aan diens eerlijkheid. Het is toch een gewoon menschelijk verschijnsel, dat men zich in zijn appreciaties licht laat leiden door hetgeen men gaarne wenscht. De Romeinen hadden voor deze waarheid zelfs een helder spreekwoord. Wie zou in het gewone dagelijksch leven, wanneer hij b.v. uit van machines moest kiezen, advies vragen aan den ingenieur, die een der twee moest leveren?
- 2065 Bleef nu, wat de inzender een beschuldiging noemt en een insinuatie, maar wat eenvoudig was het constateeren van een feit, en meer ging tegen de commissie dan tegen prof. van Swaay, niet onweerlegd”?
- 2070 Wij kunnen in het gemeenteraadsverslag niets daarover vinden.
- 2075 Het lid der commissie, dat den heer Arts beantwoordde, zeide: “de heer Arts is heel voorzichtig geweest in de keuze zijner woorden, om zoo bedekt mogelijk te zeggen, dat prof. v. Swaay niet geheel belangeloos was. De heer v. Swaay wist absoluut niet met zekerheid, eigenlijk heelemaal niet, dat bij zou medewerken, tot oprichting der centrale.”
- 2080 Is dat een weerlegging?
- 2085 Ons lijkt het meer een bevestiging. Zelfs dat schuchtere: “eigenlijk heelemaal niet”.
- 2090 Vooral wanneer men er aan verbindt wat de Voorzitter van den Gemeenteraad later zeide, “dat niemand in den Raad buiten den heer Arts de zaak zal opgevat hebben, dan dat prof. v. Swaay na als adviseur opgetreden te zijn, ook met de leiding der oprichting zou belast worden.”
- 2095 Wat nu de “algemeene afkeuring” betreft, daarvan bleek niets in den Raad, want niemand zeide verder iets.
- 2100 Buiten den Raad zal die algemeene afkeuring zich wel beperken tot degenen, die alles afkeuren wat de heer Arts zegt of doet, en die correct noemen wat tegen hem gezegd wordt of gedaan, zelfs al is het zoo incorrect mogelijk.
- 2105 Het is waar, dat alleen de heer Arts tegenstemde, maar niet waar is het, dat de cijfers der Peel-Centrale “*bleken totaal valsch*” te zijn.
- 2110 De toekomst zal leeren wie gelijk heeft gehad: wij hopen voor Tilburg, dat niet de heer van Swaay is, die zich vergiste met zijn advies.
- 2115 Het is een feit, dat Tilburg electrisch licht had kunnen bekomen en de gemeente nog geld er aan verdienen ook, zonder dat de gemeente drie à vier ton had behoeven uit te geven.
- 2120 In het gewone leven, zou geen particulier, gelooven wij, doen wat de gemeente heeft gedaan: wij weten zelfs niet zoo heel zeker, of in een geval, als waarvoor men hier in Tilburg heeft gestaan, de gemeente wel het recht had – naar katholiek-wijgeerige opvatting – tot het oprichten eener eigen centrale over te gaan.
- 2125 Het is wel merkwaardig, dat in het Noordbrabantsche sociaal-democratische orgaan, herhaaldelijk den heer Arts tot grief is gemaakt, dat hij tegen de eigen electrische heeft gestemd. Dit orgaan meende zelfs, dat Arts in strijd handelde met de opvatting van mr. Aalberse c.s., die zich in het algemeen voor het eigen exploiteeren van groote bedrijven van gemeentewege had verklaard.
- 2130 Wij hebben er niets van gezegd tot toe, omdat wij de zaak afgehandeld achtten.
- 2135 Nu wij er toch nog over hebben moeten spreken, is plaats voor de opmerking, dat de stelling van den heer Aalberse in het algemeen waar kan zijn, maar aan ieder bijzonder geval moet getoetst.
- 2140 In de Sociale Studiën, uitgegeven onder toezicht van mr. P. J. M. Aalberse, komt er ook eene voor van den Zeereerwaarden Heer *Aengent*, hoog-leeraar aan het Groot-

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

- 2105 Seminarie te Warmond, en iemand van groot wetenschappelijk gezag, over het Eigendomsrecht
Professor Aengement, behandelend de rechten van den Staat tegenover het eigendom, en het "princiep der collisie van rechten", zegt o m.:
- 2110 "De staat gaat dus zijn bevoegdheid te buiten, als hij naar willekeur in het recht van privaatbezit der burgers ingrijpt. Zelfs wanneer ingrijpen een grooter nut voor de gemeenschap zou opleveren, is zulks niet geoorloofd. Alleen dan kan de staat van zijn recht gebruik maken, als het dringend is. Mijsn inziens is zulks het geval niet alleen bij absolute nood wanneer n.l. anders de gemeenschap positief nadeel zou lijden, maar ook bij moreele noodzakelijkheid, d. w. z. wanneer een ontzaglijk groot
2115 voordeel voor de gemeenschap zou verloren gaan, als de staat niet ingreep."
"Verder ligt het ook in de bevoegdheid van den staat, een of anderen tak van een bedrijf aan te trekken, wanneer daarvoor absolute en moreele noodzakelijkheid bestaat. Wanneer bvb. het particulier initiatief absoluut onvoldoende is, om een
2120 bedrijf uit te oefenen, of wanneer staatsexploitatie reusachtige groote voordeelen zou opleveren, m. a. w. wanneer een betrekkelijk klein privaatbelang in botsing komt met een veel grooter belang der gemeenschap, dan ligt het op den weg van den staat, om die zich aan te trekken.
"Men meene niet, dat men aldus den weg opent voor staats-socialisme. Wanneer de staat vandaag dezen, morgen genen tak van bedrijf aan zich trekt, zoo redeneert men
2125 somtijds, wat zal hem dan beletten om langzamerhand tot algemeene 'Verstaatlichung' der bedrijven over te gaan? Waar ligt het principiëele verschil? Welnu, het verschil, en wel het principiëele, bestaat hierin, dat de voorstanders van algeheele de staatsexploitatie eischen uit beginsel, terwijl volgens de katholieke opvatting beginsel moet blijven de particuliere exploitatie, terwijl de staatsexploitatie van
2130 een of ander bedrijf niet anders dan in geval van absolute of moreele noodzakelijkheid kan worden toegestaan, dus als uitzondering.'"
- 2135 Uit dit citaat blijkt duidelijk, dat in ons geval de beslissende vraag moest zijn of de gemeente Tilburg al dan niet in de absolute of moreele noodzakelijkheid zich bevond, de electricische centrale zelf te exploiteeren.
Wij zouden niet zeker durven zeggen van: ja. Maar in ieder geval blijkt, dat de Arts niet zoals het sociaaldemocratisch orgaan beweert, in strijd kwam met zijn "politieke geloofsgenooten."
De sociaal-democraten van hun standpunt, om zooveel mogelijk aan de gemeenschap de
2140 bedrijven in handen te geven om het gemakkelijker tot algeheele opheffing van het privaatbezit der productiemiddelen te komen, hebben geen ongelijk, het besluit van den Tilburgschen gemeenteraad toe te juichen. Alleen maar moeten zij niet denken, dat in gemeente-exploitatie, zoals men dat hier doen, een *democratisch* beginsel ligt verscholen.
2145 Evenals de gasfabriek zal ook de electricische centrale – als zij winst oplevert – als melkkoe worden gebruikt om op o. i. niet gerechtvaardigde wijze lichtverbruikers een groot deel der belasting extra te doen opbrengen.
- 2150 Om ten slotte op het bericht der *Maasbode* terug te komen: wij zouden het Rotterdamsch blad, wanneer het niet te hoog verheven was om van onze kleinheid een advies te vernemen, willen aanraden, voorzichtig te zijn met het opnemen van dergelijke tendentieuze inzendingen.
Nu en dan maakt men van uit Tilburg gebruik, zelfs van de liberale pers, om persoonlijke vijandschap tegen den heer Arts te luchten. Hier weet men wel, wat men
2155 er van denken moet, maar voor de *Maasbode* zal toch wel het hoogste niet zijn bereikt, wanneer men over den heer Arts wat scheeve stellingen publiceert.
Dat, om te eindigen, de heer van Swaay een hoogstaand man is, kan een overbodige opmerking heeten.
De heer van Swaay, die zich uit zijn verblijf als leeraar te Tilburg nog wel
2160 herinneren zal hoe groot hier ter stede bij sommigen de eerbied is voor hoogstaande mannen buiten hun coterie, zal zelf waarschijnlijk weinig gesteld zijn op die waardering, die dienen moet om een tegenstander – den heer Arts – om laag te trekken.
- 2165 31 mei 1910 EINDHOVEN. In de Zaterdagavond gehouden gemeenteraadszitting, bij afwezigheid des burgemeesters geleid door wethouder Raupp, is met algemeene stemmen besloten, onder zekere voorwaarden aan de Peel-Centrale toestemming te verleenen tot het leggen van kabels in de kanaaldijken alhier.

30 juni 1910 **Kamer van Koophandel en Fabrieken. Electricische Centrale.**

- 2170 Bij den raad kwam in 1909 een aanvraag in van de Peelcentrale om concessie voor de levering van elektrische energie voor licht en kracht in deze Gemeente. Op het einde van 1909 was hieromtrent nog geene beslissing genomen.
- 26 juli 1910 **Peelcentrale.**
- 2175 De gemeenteraad van Eindhoven verleende Zaterdagavond concessie aan de Peelcentrale voor de levering van electriciteit.
De gesloten overeenkomst is bindend voor beide partijen tot 31 December 1934, indien telkens na 5 jaren geen der partijen aan de andere schriftelijk mededeeling doet, dat zij de overeenkomst wil doen eindigen.
- 2180 20 mei 1911 **Kamer van Koophandel en Fabrieken.**
Electrische Centrale. Bij den Raad kwam in 1909 een aanvraag in van de Peelcentrale om concessie voor de levering van elektrische energie voor licht en kracht in deze Gemeente. Op het einde van 1909 was, hoewel reeds langdurige onderhandelingen
- 2185 wareingevoerd en een deskundig onderzoek voor de concessievoorwaarden was ingesteld, hieromtrent nog geene beslissing genomen.
- 22 juli 1911 **Tentoonstelling van Handel, Nijverheid en Kunst.**
De verlichting van het gebouw en terrein geschiedt vanwege de Maatschappij de
- 2190 Peelcentrale, die in de fabriek van de firma Smeets een voorloopige installatie heeft geplaatst.
- 30 oktober 1911 EINDHOVEN. Beschikt het provisorium van de Peel-Centrale te Eindhoven tot nu toe over een vermogen van 200 paardekracht, in 't aanstaand voorjaar
- 2195 zal hier een uitgebreid provisorium worden tot stand gebracht, dat wij onze Electricische Centrale zullen kunnen noemen, beschikkend over niet minder dan 1000 H P., wat dan meer dan voldoende zal zijn om aan die aanvragen te voldoen, die voorloopig kunnen verwacht worden.
- 2200 Naar wij vernemen, is de aanvraag bij ons gemeentebestuur nog niet ingekomen, maar 't staat toch, naar men van zeer bevoegde zijde mededeelt, te verwachten, dat deze spoedig den Raad der gemeente zal bereiken.
Verwacht wordt dat het leggen der leiding in onze hoofdstraten bij gewone vergunning zal worden toegestaan, evenals dit nu steeds in dergelijke omstandigheden het geval is geweest.
- 2205 20 november 1911 **Peelcentrale.**
De gemeenteraad van Roermond heeft in zijne vergadering van zaterdagavond met algemeene stemmen besloten tot het verlenen van concessie aan de Maatschappij Peelcentrale voor de levering van electriciteit voor licht en kracht ten behoeve van
- 2210 de gemeente.
- 25 november 1911 **De Peel Centrale**
Men schrijft uit Stratum dd. 23 Nov.:
Door de directie van de maatschappij "Peel-Centrale" is aan Burgemeester en
- 2215 Wethouders van Stratum het verzoek gericht om in die gemeente te mogen oprichten een provisorium, d.w.z. eene voorloopige ventrale, welke Eindhoven en omgeving van elektrisch licht en drijfkracht zal voorzien. De maatschappij stelt zich voor reeds in Maart 1912 elektrische energie te leveren. Door dit feit is de eerste stap gedaan om te geraken tot oprichting van de groote Peel-centrale welke de maatschappij
- 2220 voornemens is binnen betrekkelijk korten tijd te bouwen. Is de Peel-centrale gereed, dan zullen ook degenen, die hun stroom van het provisorium betrekken, daarbij worden aangesloten en zal dit waarschijnlijk in een transformatorgebouw worden veranderd. Architect van het provisorium is de heer H. Th. Teeuwisse te 's-Hage.
- 2225 16 januari 1912 *bijschrift bij foto*
De ketels voor de Electricische Maatschappij: "Peel Centrale", te Stratum bij Eindhoven in aanbouw. - Deze reusachtige gevaarten, afkomstig van het voor eenige jaren in de haven van Rotterdam gestrande schip: genaamd "Sommeldijk", zijn aangekocht voor f15 000 en hebben elk een gewicht van 52.000 K.G.; de wanddikte bedraagt 26 m.M.; het
- 2230 verwarmend oppervlak is 240 M². - De nieuwe Electricische Centrale is voor Stratum van groot belang.

2235 18 januari 1912 EINDHOVEN, 16 Jan. Hedenmiddag zijn in de haven alhier aangekomen twee stoomketels voor de in aanbouw zijnde elektrische centrale der N. V. Mij. Peelcentrale gevestigd te scheveningen. De twee kolossen, die elke 450,000 KG. wegen, zijn afkomstig van een voor eenige jaren verbrande zeeboot der Holland-Amerikalijn, welke boot slechts twee jaren in de vaart was.

2240 De afmetingen van de ketels zijn 4,5 M. bij 3,5 M, terwijl elk voorzien is van drie stookgaten. Door het in bedrijf stellen van deze centrale, in den loop van dit jaar, zullen de voorloopig opgerichte provisoire nabij de fabrieken der firma Brüning, onder de gemeente Stratum en nabij die der firma Van Moorsel, alhier, komen te vervallen, omdat de elektrische energie aldaar thans nog door locomobielen wordt opgewekt.

2245 27 februari 1912 N. V. MIJ. "PEEL CENTRALE."

Men meldt ons uit Eindhoven dd. 24 Febr.:
In de vergadering van Burgemeester en wethouders van Stratum is aan bovengemelde maatschappij krachtens de Hinderwet vergunning verleend tot oprichting van een centrale in die gemeente.

2250 In den beginne rezen van verschillende zijden ernstige bezwaren tegen het verlenen der vergunning, wat verdaging der beslissing heeft ten gevolge gehad en tevens aanleiding was, dat B. en geen toestemmende beschikking hebben genomen, dan nadat daarover door een ingenieur een deskundig rapport was uit gebracht.

2255 Overeenkomstig dit rapport werd besloten de vergunning te verlenen onder voorwaarden evenwel dat onder de turbine en de generator een laag cautehouc of vilt ter dikte van 5 m.M. worde aangebracht, dat de wielen van de locomobiel worden genomen en deze op steunpunten van beton worden geplaatst, terwijl de metaaldraden, die met deze steunstukken in aanraking komen, moeten worden geïsoleerd.

2260 22 april 1912 **Eindhoven**, 21 April In de gisteravond gehouden vergadering van den Raad dezer gemeente werd besloten eene concessie te verlenen aan de N. V. Maatschappij Peelcentrale te 's-Gravenhage, voor het leveren van elektrischen stroom voor licht en kracht, voor den tijd van dertig jaren, alzoo tot 1942, in deze gemeente.

2265 In dezelfde vergadering werd besloten van de gemeenten Stratum en Tongelre te aanvaarden de concessie voor het leggen van gasleidingen en het leveren van gas in die gemeenten.

2270 6 mei 1912 Aan de N. V. Peelcentrale werd v o o r l o o p i g, onder nader vast te stellen voorwaarden, vergund per etmaal 7200 kub. M. water aan het Eindhovens kanaal te onttrekken voor haar elektrische centrale onder de gemeente Stratum.

2275 19 juni 1912 De nml. venn. Peel-Centrale richtte in het gebied der Kamer een provisorium op om stroom te leveren aan de industrieelen, die niet konden wachten op de te stichten groote elektrische centrale. De vele en velerlei bezwaren, die deze

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

2280 maatschappij te overwinnen had, hielden de spoedige stichting der inrichting tegen, hoezeer ook het algemeen belang van groot- en kleinindustrie een spoedige inwerkingstelling dringend vordert. Nu de raad van 20 April 1912 definitief concessie verleende, mag, aldus het verslag, de hoop en verwachting worden uitgesproken, dat met de stichting zal worden begonnen.

2285 26 oktober 1912 **Eindhoven**, 25 October. Op het nieuw emplacement van den spoorweg alhier, onder de gemeenten Woensel en Tongelre, heerscht sinds eenigen tijd een bedrijvige drukte, welke nog steeds toeneemt. Op het hooger gelegen gedeelte, weleer met bosschen en struiken beplant, dat thans geëgaliseerd is, legt men nu een decauville-spoor, waarover twee locomotieven de met heidezand gevulde kipwagens zullen brengen naar de lagere wei- en bouwlanden langs de Dommel. Een electricisch gedreven excavateur zal een uitgestrekte heidevlakte uitdiepen, om het benodigde zand te leveren. De Mpij Peelcentrale alhier zal den electricischen stroom leveren, waarvoor 2290 bereids de kabel door het Villapark is gelegd. Eerstdaags wordt de excavateur verwacht en opgesteld, terwijl de locomotieven bereids zijn opgeborgen in een machineloods.

2295 16 november 1912 - Eerstdaags zal binnen deze gemeente [Eindhoven] begonnen worden met het plaatsen van transformatorzuilen ten dienste der N. V Peel Centrale. Vermits de hoog- en laagspanningskabels breids in de straten gelegd zijn zal men binnenkort rees aansluiting voor electricisch licht kunnen krijgen

2300 14 mei 1913 **Peelcentrale.**

1. Wijziging van de concessievoorwaarden voor de Peelcentrale.

De reden dezer wijziging is, dat de door den raad gegeven concessie is vastgesteld op het beginsel, dat de buiten Roermond opgewekte electricische energie naar deze gemeente zal worden gevoerd en daar getransformeerd. Ondertusschen is door de Mij.

2305 Peelcentrale overgegaan tot het alhier oprichten van een electricische centrale. Daardoor veranderen de rechtsverhoudingen tusschen deze maatschappij en de gemeente. B. en W. bieden een ontwerp-overeenkomst aan, waarmee de Peelcentrale zich heeft vereenigd.

2310 In verband met de indiening eener zg. Electriciteitswet wenscht de Minister van Waterstaat geen vergunning te geven aan de Peel Centrale voor het leggen van een kabel onder de spoorbaan aan de Kapellerlaan. B. en W. stellen daarom voor, in verband hiermede aan de Maatschappij tijdelijk vrijstelling te verleenen van hare verplichting tot het leggen van geleidingskabels in de Kapellerlaan aan de overzijde van de spoorbaan.

2315 Om den raad van advies te dienen was bij de behandeling van dit punt tegenwoordig de heer Blaupot Ten Cate, van het bureau voor staatsrechtelijke en administratiefrechtelijke adviezen te 's Gravenhage.

17 mei 1913 **Uit den Raad van Roermond. Vergadering van 10 Mei.**

2320 Nadat de Raad ongeveer 2 uur met gesloten deuren had beraadslaagd, welke beraadslaging ook werd bijgewoond door den adviseur der gemeente, Mr. Blaupot ten Cate, werd besloten het contract met de Peelcentrale in dier voege te wijzigen, dat, als er tengevolge der aanhangige rijkswet op de stroomlevering, veranderingen mochten intreden, de Gemeente zich zoodra mogelijk met de PeelCentrale zal verstaan over een 2325 nieuwe overeenkomst op de basis der tegenwoordige.

27 mei 1913 Mijnheer de Redacteur,

2330 Als 't maar niet te laat is, wilde ik door middel van uw geacht blad onze autoriteiten er toch eens op wijzen, dat zij prachtig op den weg zijn onze mooie stad, de mooie punten onzer goede stad te bederven, indien althans zij vergunning geven die verschrikkelijk *leelijke misselijke* ijzeren torens voor de elektrische geleidingen dáár te plaatsen, waar zij voorloopig, hoop ik, reeds gezet zijn. [...] REMUNJ.

2335 9 augustus 1913 Eene discussie ontspoon zich naar aanleiding van de credieten voor de deskundigen in zake de electriciteitsleveringen. Algemeen wenschte men een meer gedetailleerde nota en algemeen was men ook zeer ontevreden over de langzame wijze van werken der Peelcentrale. De heer Severijns gaf in overweging om, indien op 1 2340 October nog geen electriciteit mocht worden geleverd, de concessie eenvoudig in te trekken.

31 oktober 1913 **Provinciale Electricische installatie te Helmond.**

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

2345 In het verslag der Statenzitting heeft men kunnen lezen over een contract van de provincie met de firma de Wit. De "Zuid-Willemsvaart" meldt nader, dat een elektrische installatie met een Turbo-Generator van 1500 K.W. in de gemeente Helmond zal worden opgericht en in bedrijf gesteld: tot het bouwen der installatie zal onmiddellijk worden overgegaan. Verder kan 't blad hieraan nog toevoegen, dat genoemde Installatie te Helmond zal worden opgericht om de fabriek van de N. V. De Wit en Co., Dekenfabrieken; de daarstelling hiervan is slechts provisorisch en geschiedt om de 2350 gemeente Helmond te kunnen voorzien van Electricischen stroom, als op 10 Februari 1914 de Peel-Centrale eventueel niet meer hieraan zou kunnen voldoen.

2355 De installatie wordt gebouwd en blijft voor rekening der Provincie, op het kosteloos beschikbaar gestelde terrein van Firma De Wit en Co., welke zich echter verplicht om, bijaldien de provincie later op andere wijze in de levering van electriciteit kan voorzien, de geheele installatie voor den kostenden prijs over te nemen, uitgezonderd de kosten, verbonden aan de verbouwing der lokalen en alles wat verbonden is aan de daarstelling.

2360 De N. V. De Wit en Co. stelt mede kosteloos ter beschikking der Provincie de in hare fabriek aanwezige stoommachine met draaistroom, generator om daarmede het nacht- en Zondagsbedrijf te voeren en tevens als reserve-machine.

2365 Met genoegten mogen we dus constateeren zegt de Zwv., dat de gemeente Helmond thans gewaarborgd blijft voor de levering van electriciteit, terwijl bovendien de Installatie voldoende energie bezit om desgevorderd ook Eindhoven nog te kunnen voorzien.

2 december 1913 **Provinciale Staten van Noord-Brabant.**

2370 's HERTOGENBOSCH, 2 Dec. (Part). Heden-middag kwamen de Prov. Staten van Noord-Brabant bijeen. Na opening door den Commissaris der Koningin en afhandeling van eenige huishoudelijke zaken, werd de zitting geschorst tot morgenmiddag 2 uur, wanneer in geheime zitting behandeld zal worden de voorloopige exploitatie van een turbo-generator installatie in de fabriek van de Wit en Co. te Helmond.

21 februari 1914 **ROERMOND**

2375 - Door een defect ter Centrale kon Donderdag na den middag geen stroom geleverd worden. Vele moesten zich met kaarsen en petroleumlampen behelpen. Des nachts was het gebrek verholpen.

28 februari 1914 **Gas- en Electriciteitsbedrijf der Gemeente Roermond.**

2380 Wegens werkzaamheden aan het kabelnet zal vanaf Zondagnacht 2 uur tot Maandagmorgen 10 uur geen Stroom geleverd worden. 1753 De Directie.

2385 30 mei 1914 7. De aan de Peelcentrale verleende tijdelijke vrijstelling om kabels te leggen in de Kapellerlaan ten Oosten van de spoorweg wordt ingetrokken.

7 juli 1914 **Ingekomen stukken.**

2390 Van het ministerie van Waterstaat afd. Spoorwegen kwam de mededeeling, dat aan de Mij. Peelcentrale vergunning is verleend voor het leggen van sterkstroomgeleidingen onder den spoorweg Roermond-Maastricht.

2395 24 november 1914 **MAASTRICHT, 24 Nov.** In de heden geopende najaarszitting der Provinciale Staten drong de heer van Rijn (Venlo) aan op het aanvragen van rijksconcessie voor electriciteitsvoorziening door de Provincie, er op wijzende, dat de Peelcentrale in liquidatie verkeert, zoodat hare concessies Roermond en Venlo te koop komen.

24 december 1914 8. [...] De heer Oor vraagt, of de geruchten gegrond zijn, dat de Peelcentrale wordt stopgezet. De voorz. zet uiteen, dat die vrees niet gegrond is.

2400 23 januari 1915 **De Peelcentrale.**

Blijkens ambtelijke afkondiging zal op 24 Februari a.s. ter arrondissements rechtbank te 's-Hertogenbosch het gebouw der N. V. Peelcentrale te Stratum, worden verkocht. De verkoop geschiedt ten verzoeken van de N. V. Steenkolenhandels vereeniging te Utrecht, die het perceel heeft ingezet op f1000.

6 maart 1915 **De Peelcentrale.**

De N. V. Maatschappij "Peelcentrale" is zooals men weet door de rechtbank te 's-Gravenhage in staat van faillissement verklaard. Het besluit der Prov. Staten van

2410 Noord-Brabant om de electriciteitsvoorziening in die provincie zelf ter hand te nemen en daarvoor een bedrag van 5 miljoen gulden te besteden, heeft de Peelcentrale den genadeslag toegebracht. Zij leverde tot heden electriciteit aan de gemeenten Eindhoven (met Stratum), Helmond, Venlo en Roermond. De gebouwen en eigendommen te Venlo worden geschat op f40.000, (het kabelnet is van de gemeente); te Roermond op f154 000, te Helmond op f55.000 en Eindhoven op f195.000.

2415 27 maart 1915 **De Electriciteitsvoorziening te Roermond.**

Doordat de N. V. "Maatschappij de Peelcentrale" te 's Gravenhage failliet werd verklaard, is de Gemeente Roermond in moeilijkheid gekomen ten opzichte van de electriciteitsvoorziening. De curatoren in genoemd faillissement waren n.l. niet van plan de exploitatie der Roermondsche Centrale voort te zetten, omdat die exploitatie verlies oplevert en zij dit niet tegenover de crediteuren kunnen verantwoorden. Zij wilden dus de centrale stop zetten, waardoor de stad, het station en de industrie van electriciteit zouden zijn verstoken geweest. Nu kon wel de Gemeente de exploitatie zelf voortzetten, waartoe zij volgens de concessievoorwaarden het recht heeft, doch daar het verlies honderd gulden per dag bedraagt, had de Gemeente Roermond daarin niet veel trek. Dat was dus een moeilijk geval: of de stad en het station van electriciteit verstoken laten en de industrie stop te zetten, of dagelijks honderd gulden toeleggen. Er zijn hier ter stede circa honderd aangeslotenen, die electriciteit licht betrekken, veertig die electriciteit motoren voor beweegkracht gebruiken en een groot-industrieel. Het station gebruikt electriciteit voor de verlichting en voor het bedienen der wissels en seinen. Men ziet, dat het stop zetten een ernstige ontredde-ning op velerlei gebied en voor velen zou hebben veroorzaakt. Toch meenden Burgemeester en Wethouders dit te moeten voorstellen, daar zij niet durfden aanbevelen de exploitatie voor rekening der Gemeente voort te zetten, op grond van de enorme verliezen; deze zouden in een jaar circa fls. 36.000 bedragen. De Gemeenteraad, die in deze moet beslissen, stond nu voor een moeilijke kwestie en geen wonder, dat hierover meerdere bijeenkomsten en vergaderingen werden gehouden, teneinde eenig licht in deze electriciteits duisternis te verkrijgen. Want men verlieze niet uit het oog, dat de Centrale niet door de Gemeente, doch door de Peelcentrale was geëxploiteerd en dat men maar zeer vage gegevens omtrent die inrichting, het kolenverbruik en verdere onkosten had. Ook omtrent de machinerieën en hare capaciteit verkeerde men in het onzekere. Dat er eenige vergaderingen met gesloten deuren plaats hadden, was blijkbaar wel daarom, dat de belangen eener groote firma daarbij op zeer ingrijpende wijze moesten ter sprake komen, en deze maar niet zoo aan openbaarheid mochten worden prijs gegeven. Wat de gemeentebelangen aanbetreft, ben ik het volkomen eens met een inzender in dit blad van de vorige week, dat deze in het openbaar moesten besproken worden. Overigens is de voorlaatste vergadering ook weer openbaar geweest.

2450 De Raad schijnt zich van meet af op het standpunt te hebben geplaatst, dat stop zetten der electriciteitsvoorziening niet mocht plaats hebben, doch dat men een middel moest zien te vinden om, zonder te groote schade voor de Gemeente, het Staatsspoor, de lichtverbruikers, de groot- en de kleinindustrie te blijven voorzien; ook met het oog op toekomstige industrieën, die zich hier zouden willen vestigen, was dit noodzakelijk. Men vergeete toch niet, dat zonder electriciteit tal van industrieën niet meer kunnen werken; eene machinale weverij, pas op bescheiden schaal hier ingericht, *doch die plan heeft hier eene belangrijke uitbreiding aan haar bedrijf te geven na den oorlog*, had reeds te kennen gegeven, dat zij, als zij niet op de electriciteit kon rekenen, haar verblijf onmiddellijk zou verplaatsen.

2460 Om een dergelijk moeilijk vraagstuk op te lossen is echter tijd noodig, tijd om een ingrijpend deskundig onderzoek naar den toestand der bestaande centrale te kunnen instellen, tijd ook om te onderzoeken of andere centralen Roermond van electriciteit zouden kunnen en willen voorzien. Toen is men blijkbaar op de gedachte gekomen om de curatoren te verzoeken de exploitatie te blijven voortzetten, tegen vergoeding der schade tot een maximumbedrag van honderd gulden per dag. Deze honderd gulden zouden dan worden betaald door de Gemeente en door de Groot-industrie [...] waarmee werd be[doeld] [/. . ./]

2470 worden gedaan om haar meer rendabel te maken, ook of men op andere, minder kostbare wijze in de electriciteitsvoorziening zou kunnen voorzien, daaromtrent zou men een deskundige om advies vragen. Die deskundige vroeg hiervoor een maand tijd en tweeduizend gulden honorarium, waarmede B. en W. wèl, de Raad echter niet gediend waren. Daar nu echter de bedoelde deskundige zooals ik vernam, zich heeft terug getrokken, is die zaak nog onbeslist gebleven.

Men kan wel zeggen, wij sluiten de centrale, doch dan dupeert men tal van menschen. EN SLUIT MEN DAN DE STAD NIET AF VOOR ALLE TOEKOMSTIGE INDUSTRIE? Ook brengt men dan

- 2475 de bestaande industrie in tijdelijke moeilijkheid, daar deze dan, totdat zij zich anders heeft kunnen inrichten, moet worden stop gezet. Een degelijk, deskundig onderzoek en advies blijft een dringend vereischte, opdat men niet weer voor dezelfde of andere moeilijkheden kome te staan. Dit geval is er een, waardoor elke Gemeente wordt bedreigd, als zij de levering of de
- 2480 exploitatie van een voor de Gemeente onmisbare zaak opdraagt aan een Maatschappij, inplaats van zelf te exploiteeren. De vraag is nu, of Roermond groot genoeg is voor de exploitatie eener electricische centrale. Men kent thans ook zoogenaamde Ueberland-Centralen, waarbij eenige Gemeenten zich verbinden om samen eene Centrale te exploiteeren. Hetzelfde doet men met
- 2485 Waterleidingen, Tramwegen en dergelijken. Onze tramweg-Maatschappij is er een voorbeeld van, en, al is deze Maatschappij met den aanleg van hare eerste lijn niet gelukkig geweest, dat bewijst niets tegen het systeem, doch is alleen een gevolg van de slechte leiding. Groote inrichtingen van algemeen nut, als gasfabrieken, electricische centralen, waterleidingen, telefoonleidingen, tramwegen, enz. behooren
- 2490 door het Rijk, de Provincie, de Gemeente, of, als de Gemeente te klein is, door eenige Gemeenten samen, te worden ondernomen, dan is men gevrijwaard tegen onaangename verrassingen als die, welke men thans te Roermond beleeft met de Peelcentrale.
- 2495 3 april 1915 **Uit de Roermondsche Gemeentehuishouding.**
De Electriciteitsvoorziening ? (Vervolg.)
Sinds ik mijn vorig artikeltje over dit onderwerp schreef heeft de Gemeenteraad van Roermond een voorloopige oplossing gevonden in dien geest dat de firma R. Smeets met
- 2500 goetvinden der Gemeente en der Curatoren der Peelcentrale de Roermondsche centrale zal exploiteeren en dat zij dan niet zal behoeven te betalen aan de Gemeente de 5%, waarop de Gemeente recht heeft van de leveringen aan de groot-industrie. Deze overeenkomst is geldig tot 1 October en inmiddels kunnen de Gemeente en de firma R. Smeets naar een voor hare belangen betere oplossing zoeken. Mij dunkt dat deze voor regeling als zoodanig bepaald gunstig is te noemen daar zij
- 2505 de Gemeente vrijwaart voor geldelijke verliezen en toch tot 1 October de levering der electriciteit waarborgt. Het gemis der zeer geringe winst op het verbruik van de firma Smeets en het feit dat Zondags gedurende 12 uren doch in elk geval vóór zonsondergang geen stroom behoeft te worden geleverd, kan, mijns inziens, geen bezwaar opleveren.
- 2510 Nu meenden de heeren Dr. Stijns en Mr. Gompertz, dat tegen deze regeling het bezwaar bestaat, dat de firma Smeets nu zal zorgen vóór het einde van deze overeenkomst op eene andere wijze stroom te betrekken, waardoor dan de Gemeente dit groot continubedrijf als klant zal missen. Inderdaad bestaat hiertoe veel kans, doch ik zie
- 2515 niet genegen blijken om de centrale in eigen exploitatie te nemen, daarvoor is naar mijn meening Roermond te klein. Had men, samen met de omliggende gemeenten van meet af eene Ueberlandcentrale gesticht, dan ware dat iets anders geweest; alle deelnemende gemeenten waren dan verplicht stroom van die centrale te betrekken en, bij een eventueel tekort in dat tekort te deelen, doch nu zou de Gemeente Roermond
- 2520 het risico geheel alleen moeten dragen zonder vooruitzicht in de eerstvolgende jaren ook maar eenigzins compensatie daarvoor te krijgen. Indien nu de firma Smeets inderdaad op andere wijze electricische energie zal trachten te krijgen dan zal de Gemeente dit evenzeer doen; ben ik goed ingelicht dan zal haar dat niet moeilijk vallen, daar de Zuid-Limburgsche centrale te Heerlen daartoe in
- 2525 staat en bereid is en ook aan billijk tarief wil leveren. Een dreigende finantiële ramp is dus gelukkig lukkig afgewend; alleen zou het nog kunnen gebeuren dat de Gemeente het gebouw der centrale moet overnemen wat ik niet zoo erg acht, daar hiervoor wel andere bestemming zal gevonden worden.
- 2530 1 mei 1915 **Uit den Raad van Venlo.**
Vooreerst over de electricische centrale. De rechtskundige raadsman der gemeente, Mr. Wolters, was aanwezig en diende den raad van inlichtingen. Het resultaat van de werkzaamheden van Mr. Wolters was het voorstel, om van de curatoren over te nemen al
- 2535 de goederen en rechten der maatschappij Peelcentrale te Venlo, met inbegrip van de beide locomobielen toebehoorende aan de firma Halbach, voor de som van f46000, onder de voorwaarden in de vorenbedoelde overeenkomst opgenomen. Dit voorstel werd met algemeene stemmen aangenomen. Omdat deze som binnen 8 dagen moet worden betaald, wordt besloten een leening van 46000 gld. aan te gaan. (Rente uit de opbrengst der centrale, en zoo noodig uit de
- 2540 gewone inkomsten der gemeente).

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: De Peelcentrale

31 december 1915 **Telefoonboek van 1915**

Helmond 180 Peel Centrale, Mij., Kant. Watermolenwal A92
Roermond 211 Peel Centrale, Hoofdgebouw b.d. Maasbrug
2545 Venlo 268 Peelcentrale, Urbanusweg
Venlo 461 Ingenhous, H.G., Chef Peelcentrale, Straelscheweg

10 augustus 1916 **Venlo.**

2550 - In den loop dezer maand zal in de nieuw gevestigde elektrische Centrale proef gedraaid worden. De machines zijn wat laat aangekomen wegens den oorlog maar zijn nu compleet. De turbines hebben een capaciteit van 300 K.W. ieder met een overbelasting van 60, zodat desnoods de maximum capaciteit tot 720 K. W. kan worden opgevoerd.